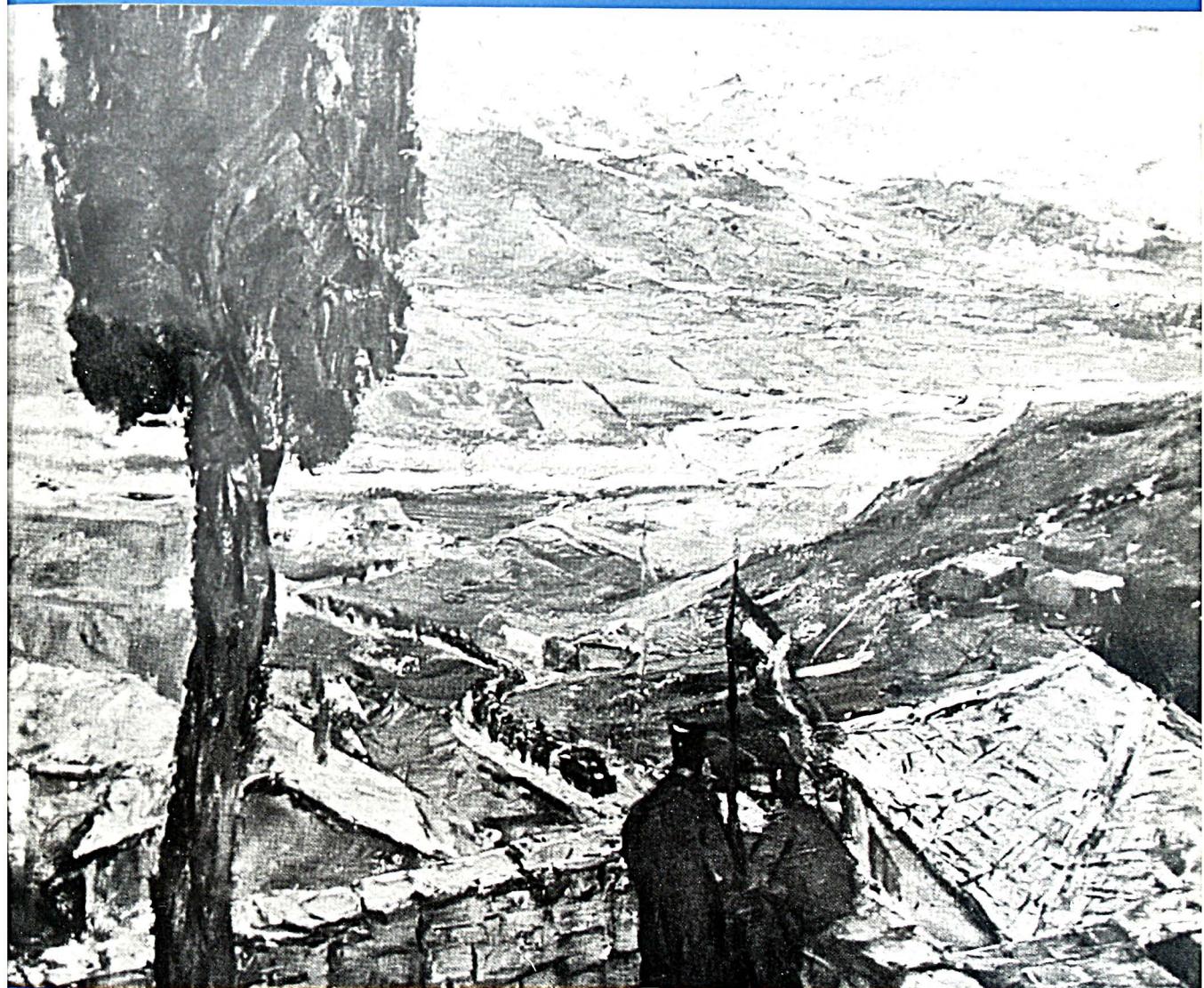


# ΧΡΟΝΙΚΑ

ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΟΥ ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ ΙΣΡΑΗΛΙΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΤΟΣ Δ' ★ ΤΕΥΧΟΣ 42 ★ ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 1981 ★ ΤΙΣΡΙ 5742



«Ιδού, ὁ ἄρχων τῆς Ἑλλάδος θέλει ἔλθει»  
(Δαν. 10:20)

וְהִנֵּה שֶׁר יֹצֵא בָּא

## «Δέν γεννιέται κανείς ρατσιστής: Γίνεται».

Μέ dφορμή τό θέμα τῶν 13.000  
'Ελληνότουλων-Έβραιόπουλων που  
τά σκότωσαν οι Νάζι στά  
κρεματόρια, ας ξύσουμε μιά πληγή.  
Χρειάζεται. Είναι πολύ μεγάλο τό  
θέμα για νά τό παραγκωνίσουμε.

Η άνθρωπην ράτσα, είναι ή μόνη μέσα στό ζωικό βασιλείο πού είναι ικανή ν' αύτοκαταστραφεί. Έμεις οι άνθρωποι άλληλοσκοτώνομαστε. Τά ζώα όχι. Σέ σπάνιες περιπτώσεις, οι συγκρούσεις τους είναι τρομερές σέ περιπτώσεις κατάκτησης ένός χώρου, μιάς τροφής, ένός θηλυκού. Στό τέλος δημαρχού, ο νικημένος φεύγει με τήν ουρά στά σκέλια, γιατί άλλοιώς ζέρει πώς σάν ποιό άδύνατος θά καταστραφεί. Ο θάνατος σέ τέτοιου είδους διαφορές είναι σπάνιος. Έμεις οι άνθρωποι άλληλοσκοτώνομαστε. Η έξυπνάδα μας που μάς διαφοροποιεί άπ' όλα πλάσματα, δημιούργησε μιά άδυναμία, μιά έπικινδυνή ρωγμή. Αύτήν πού έπιτρέπει ν' άλληλοκαταστραφούμε. Ήταν, μπροστά σέ τέτοια έγκλημα, σέ καμιά περιπτωτή δεν μπορούμε νά επικαλεστούμε τό «ζώο» πού φέρνουμε μέσα μας. Δέν μπορούμε νά προβάλλουμε άνα δικαιολογία πώς η κτηνωδία μας είναι άρχαικά κατάλοιπα. Δέν είναι ό πρωτόγονος άνθρωπος που φτιάχνει «όλοκαυτώματα» είναι ο άνθρωπος που έχει τή γνώση τής έπιστήμης είναι ο έπιτριδειος που ζέρει νά φτιάχνει και νά δηγεί μηχανικά τέρατα που τρέχουν 2.000 χλ. τήν ώρα, είναι αυτός που πάει στό φεγγάρι, που κοντεύει νά κατακτήσει τίς άρρωστες, είναι ο άνθρωπος που δηγεί απ' τό χέρι τό παιδί του στό σχολείο και τό φιλάτει τρυφερά πριν τό άφροσει. Είναι ό αν θρωπό ο ζ, έσεις, έγω.

Ο πόλεμος είναι ένα πράγμα. Ο ρατσισμός είναι άλλο. Είναι ένα φυτό σαρκοφάγο πού καλλιεργήθηκε σέ κάποια σέρρα τού έγκεφάλου μας. Κάνει ρίζες στήν «έξυπνάδα» μας. Τά παιδιά μας νιώθουν τίς διαφορές, ζλες τίς διαφορές με μιά άπιστευτη ταχύτητα. «Ένα μικρό νευράκι κι ένα λευκό παιδί όταν συναντηθούν γιά πρώτη φορά νιώθουν έντονα πώς δέν είναι ζωμοία και «κουμπώνωνται» τό ένα άπεναντι τού άλλου. Σιγά και διστατικά, άνακαλύπτουν πώς είναι διαφορετικά, άλλα ίδια. Αύτό δέν είναι ρατσισμός, είναι άποκαλύψη.

Σημείωση «ΧΡΟΝΙΚΩΝ»: Άντι γιά δλλο κύριο δρόμο δάνδημοσιεύουμε ύπό τό περιοδικό «ΓΟΝΕΙΣ» (Αργυρούστος 1981) τό παραπάνω τόσο εύγλωττο και χαρακτηριστικό δρόμο τής κ. Ν. Μόνδρου.

### Καί έμεις!

Κάθε τι που δέν ξέρουμε μάς προκαλεῖ φόβο ή δισταγμό. Αύτό δέν είναι ρατσισμός. Ο ρατσισμός μαθαίνεται. Επιβάλλεται πνευματικά και υποθαλπεται. Στό δνομα τής ήθικής, τῶν καλῶν ήθων, τῶν μεγάλων ήξιων, δλων τῶν «ώραιων ιδεῶν».

Θυμάμαι κάπου γύρω στά '53 μικρό παιδάκι στήν πατρίδα μου τήν Κέρκυρα. Ή μεταπολεμική περιόδος είχε περάσει, οι 'Εβραιοι τής Κέρκυρας είχαν γυρίσει (όσοι έπέζησαν) και σιγά-σιγά «τό θέμα» είχε ξεχαστεί. Ζωηρή και συγχρονη κοπέλλα μιά ξαδέλφη μου έξυπνη κι δημοφη, έκανε μιά άπρεπη κινηση: «Ερωτεύτηκε έναν 'Εβραιο. Σάλος. Ξύλο, βρισιές, τιμωρίες, άπαγορεύσεις... Θυμάματα που έπεφτα νά κοιμηθώ κι άκουγα τίς ζωρές συζητήσεις. «Είσαι καλά;» «μ» έναν 'Εβραιο;» «Μάς ντροπιασες» «Καταστροφή». Κι αύτό όχι μόνο στήν οικογένεια. «Ολος δέν κόσμος είχε βουιέξει. Δεν τό άντεχαν. Κι ή ξαδέλφη μου, άπότητη κι δημοφη, στκώθηκε μάρ μέρα, τόν παντρεύτηκε και... φύγανε γιά τήν Ιταλία. Ο τόπος δέν τούς χώραγε. Σήμερα έχουν αύτά ξεχαστεί. «Άλλες κοπέλλες παντρεύτηκαν μέν 'Εβραιούς κι ζούν εύτυχιμένες.» Όμως δ σπόρος ύπάρχει. Ρατσισμός ύπάρχει μπόλικος στήν τόπο μας. Δέν το πιστεύετε; Κακώς. Τί νιώθετε άπεναντι σ' ένα Γύφτο, σ' ένα Μάρτυρα τού Ιεχωβᾶ, σέ μά γυναίκα; «Ας μήν γελιόμαστε. Πολλές άπ' αύτές τίς φιξαρισμένες άνθρωποφάγες ίδεες τίς φέρνουμε μέσα μα και τό χειρότερο: Τίς δίνουμε στά παιδιά μας. Τί θά λέγαμε άν μάς έδειχναν στήν τηλεόραση, τήν άληθινή μας άντιδραση άπεναντι στούς άθιγγανους; «Ισως σέ 20 χρόνια οι 'Αμερικάνοι κάνουν κάποιο φίλμ γιά τίς σημερινές συνθήκες διαβίωσης τῶν Αθηγανων. «Ισως πάλι έμεις δέν 50 χρόνια κάνουμε κάποιο φίλμ μέ θέμα τό θανατηφόρο κυνήγι τῶν μαύρων παιδιών στήν 'Ατλάντα τής Γεωργίας.

Πιστέψτε με. Δέν άρκει νά ξεχάσουμε πώς ύπτρες ρατσισμός, χρειάζεται νά ξεχάσουμε πώς ύ π. ρ χ ε ι ρατσισμός. Σέ μάς άπομένεινά μήν φυτρώσει δ σπόρος στίς καρδιές τῶν παιδῶν μας. Κι ής τό σκεφτούμε καλά: Δέν γεννιόμαστε ρατσιτές. Γινόμαστε.



«Ταχεία μετακίνηση» (πίνακας Άλεξ. Άλεξανδράκη).

**ΑΠΟ ΤΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΕΒΡΑΙΩΝ  
ΣΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟ ΤΟΥ '40**

## **‘Ο ἀνθυπολοχαγός Ρεσέντας**

’Απόσπασμα ἀπό τό βιβλίο τοῦ ΓΙΑΝΝΗ ΜΠΕΡΑΤΗ: «Τό Πλατύ Ποτάμι».

“Οπως γράφει προλογικά ὁ Α. Ἀργυρίου «Δέν  
ξέρω πόσα ἔργα τῆς γενιᾶς τοῦ '30 θά ἐπιζή-  
σουν, ἀλλά μοῦ εἶναι δύσκολο νά φανταστῶ δτὶ  
ἔνα ἀπό αὐτά, «Τό πλατύ ποτάμι», τοῦ Μπεράτη,  
θά εἶναι μέσα στά χαμένα. “Οχι μόνο γιατί ἡ γρα-  
φή του εἶναι σημαντική – βασικός δρος, βέβαια  
– ἀλλά γιατί τό θέμα του, ὁ πόλεμος τῆς Ἀλβα-  
νίας, δίνεται ἀνάγλυφα. Εἶναι μιά τοιχογραφία  
προσώπων καὶ πράξεων ἐποχῆς».

’Από τό βιβλίο αὐτό μεταφέρουμε τίς σελίδες  
260 – 261 καὶ 408 – 410, τῆς γ' ἐκδόσεως  
(1979, Ἐκδοτική Ἐρμῆς):

“Ο συναγερμός εἶχε λήξει καὶ περνοῦσε βιαστικός  
μπροστά μας ἔνας ψηλός, λεπτός στρατιώτης μ' ἔνα  
μαύρο τσεμπέρι στό κεφάλι, πού εἶχε δέσει τίς δυό  
του ἄκρες πού ἔξειχανε πίσω στό σβέρκο του. “Ολη ἡ  
ἐμφάνισή του, ἀπό κατατομή τοῦ προσώπου μέχρι τή  
γρήγορη καὶ λαμπυριστή ἔκφραση τοῦ μαύρου μα-  
τιοῦ του, πού μᾶς κοίταζε στά πεταχτά (ἄν ἔλειπε ἡ  
στολή) θά σοῦ θύμιζε Ἀραβα.

Νά, τοῦτος ἔδω – τόν εἶδες; – ὁ καλύτερος πολυ-  
βολητής μου, Ἐβραϊος εἶναι. – (“Ε! Μωυσῆ! – τί γί-  
νεσαι, τοῦ φώναξε ὁ Σγουρός, κουνώντας του τό χέρι  
του. ‘Ο ἄλλος, ἐλαφρύς, γρήγορος κι εύκινητος σάν ἀ-





«Κατάληψη έχθρικών θέσεων» (πίνακας Άλεξ. Άλεξανδράκη).

γριοκάτσικο έξακολουθουσε νά τρέχει έκει κάτω, κάνοντας νοήματα πώς τώρα θά έπιστρέψει). Δέν ξέρεις τί παλιάρι, τί σκύλος είναι. Σοῦ φαίνεται περίεργο, ο; Είχαμε πάντα κάποια άλλη ίδέα για τούς 'Εβραιούς. Μά σ' αύτόν τον πόλεμο μπορώ νά σου πώ (ε, βέβαια, είχαμε καί κάποιες έλάχιστες μικρές έξαιρέσεις — δημοσίευσε έχομενη άναγκη για μοναχιά. Είχα πάρει τόν ίσιο δρόμο κι άλλο άποτραβιόμουνα άπ' τό κέντρο. 'Εδω πέρα πιά ή κίνηση ήταν πολύ άραιη. Ο ήλιος έδυσε κι άμεσως κατέβηκε μιά σταχτογάλαζη έλαφρή καταχνιά, πού έκανε θαρρεῖς τά πάντα ν' άναδίνουν μιά έντονότατη νοσταλγική πικρία. Κάτι παλιά γκρεμίσματα χορταριασμένα καί κάτι ξεχαρβαλωμένα χαμόσπιτα, έρημα, τελειώναν τό δρόμο άπ' αύτή τή μεριά καί κάθε Θόρυβος είχε καταλαγιάσει. Κανείς δέν περνούσε, καί είπα πιά νά γυρίσω, δταν, πίσω άπο έναν γκρεμισμένο μαντρότοιχο, άκουσα μιά παράξενη φωνή, πού άλλος δ τόνος της είχε κάτι τό φιθυριστό καί τό άγωνιώδες μαζί:

«Κύριε Μπεράτη, έλεγε, κύριε Μπεράτη — δέ μέ θυμόσαστε». Μπροστά μου στεκόταν ένας παράξενος φαντάρος, πολύ κοντός, μ' ένα πολύ μεγάλο, γιά τό κορμί του, άμπεχων, χωρίς ζωστήρα, πού κρεμόταν γύρω του σάν καμπάνα, τού 'φτανε σχεδόν ώς τά γόνατα, άφηνοντας νά φαίνονται άπο κεί κάτω μάς τά ποδαράκια τόσα δά. Τά μανίκια του, πού φτάνανε πολύ πιό κάτω άπ' τίς άκρες τών δαχτύλων, του τόν κά-

νανε σάν κουλό κι άπ' τά δυό χέρια. Τό δίκωχό του, πού 'ταν χωμένο βαθιά ώς τα μάτια του, μέ κατεβασμένα τα πλαινά του, δέν ἄφηνε παρά ένα μικρό τμῆμα τοῦ προσώπου του έλευθερο, κι οι άρβύλες του ḥταν πολύ μεγάλες, κατασκονισμένες, μέ γυρισμένες τίς ἄκρες τους πρός τα πάνω, σάν τσαρούχια.

«Δέ μέ γνωρίζετε;» ἔλεγε μέ τήν ίδια φωνή. «Δέν είμαι ό ἀνθυπολοχαγός Ρεσέντας — στό Μπούμπεσι; Ντύθηκα ἔτσι γιά νά μή μ' ἀναγνωρίσουν οι Γερμανοί — γιατί, καταλαβαίνετε, ὅπως είμαι Ἰσραηλίτης κι ἄν μέ δοῦν κι ἀξιωματικό...»

Ἐγινε ἄξαφνα φῶς στό μυαλό μου κι εἶδα ἔντονα πάλι μπροστά μου τό ἀμπρί μας στό Μπούμπεσι, πού ὅλη μέρα ἀντηχοῦσε ἀπ' τό γέλιο του, τά πειράγματά του, ἀπ' τήν ἀσταμάτητη εὐθυμία του. Τόν εἶδα καθισμένο μέσα σέ κέινο τό παχνί, μέ τά πόδια του πού κρεμόντουσαν κι ὅλο τά κούναγε ἀνήσυχα σάν ἄταχτο παιδί, μέ τ' ἀεικίνητα χέρια του, κάτι πάντα νά διηγιέται καί νά γελάει, ἐνῶ ἔνα κερί τρεμόπαιζε πάνω στήν κασόνα πού 'ταν κολλημένο, κι ἔξω, καί στήν ὁροφή μας οι δλοι πέφτανε βροχή. Τόν εἶδα, πρῶτον ἀπ' ὅλους ν' ἀρπάζει τό κράνος του καί τό περίστροφό του, σάν γινότανε συναγερμός, καί νά ξεχύνεται ἔξ' ἀπ' τήν πόρτα σά νά τρέχει σέ γλέντι, γιά νά βρεθεῖ στό πρώτο χαράκωμα μέ τούς ἄντρες του — κι ὅταν ἐπέστρεφε νά διηγιέται δι, τι είχε νά διηγηθεῖ σά νά μιλοῦσε γιά τό πιό συναρπαστικό παιχνίδι. Εἶχε ἔνα ώραιο κεφάλι, γλυκό, μέ μεγάλα γαλάζια μάτια ύγρα, μέ κείνη τήν παράξενη λεπτή εὐγένεια πού δίνουμε σ' ὀρισμένους ἀγίους μας — κι ὅλα τοῦτα τά πολεμικά φερσίματα σέ παραξένευαν πολύ. Μοῦ 'χε κάνει ἐντύπωση τότε, ὅταν εἶχα μάθει πώς, ἀν κι Ἐβραϊος, ἥταν μόνιμος ἀξιωματικός μας, πού μόλις εἶχε βγεῖ ἀπ' τή Σχολή Εὐελπίδων, γιατί δέν ἤξερα πώς ὑπάρχουν καί Ἐβραΐοι ἀξιωματικοί στό στρατό μας. Βέβαια, τό Μπούμπεσι. Ἐκείνη τή νύχτα πού θά γινόταν αύτή ἡ πολυπόθητη ἀντικατάσταση τῶν τμημάτων γιά νά πάει νά ξεκουραστεῖ, ἐπιτέλους τό τάγμα τους καί τό σύνταγμά τους γιά λίγο (τό 1ο Τάγμα τοῦ

90οῦ Συντάγματος). Ό μόνος πού στό Μπούμπεσι μέ τό καινούργιο τάγμα πού θά 'ρχόταν (3ο τοῦ 29ου) θά 'μουν ἔγω, γιά νά ἔξακολουθήσω τίς ἐκπομπές. Ἐτσι ἔζησα — σάν θεατής — αύτή τήν ἀντικατάσταση, βουτηγμένος μέσα σ' αύτή τήν ἀτμόσφαιρα τῆς ἀνυπόμονης, χαρωπής ἀναταραχῆς γιά δσους φεῦγαν καί τήν ἀργή, τή βαρύθυμη διάθεση δσων ἔρχόντουσαν, τό ἀκαταπότιστό τους, τήν κρυμμένη ἀνησυχία τους, πού δέ θέλαν νά προδοθεῖ — πού φτάνανε λαχανισμένοι ἀπό κάτω καί τά μάτια τους ἔξεταζαν μέ δυσπιστία τό κάθε τι γιά νά δοῦν ώς πού μπορεῖ νά προστατέψει.

Ἡτανε πίσσα τό σκοτάδι. «Ολοι οι ἀξιωματικοί τοῦ τάγματος πού ἔφευγε, κι ό Ρεσέντας μαζί είχαν βγεῖ στήν πόρτα τοῦ ἀμπριού κι ὅλο σκύβανε καί λέγανε ψιθυριστά στούς λαχανισμένους φαντάρους τοῦ ἄλλου τάγματος, πού ἀνηφορίζανε σκυφτοί στά δύο. «Σιγά σιγά. Μή χτυπάτε τά ὅπλα σας καί τά κράνη σας. Τά κιβώτια νά μήν κουδουνίζουν. Σιγά σιγά. Ἡσυχία. Εἶναι πολύ κοντά τά ιταλικά χαρακώματα. Πιό σιγά. «Ἐνας ἔνας νά περνάει. Σιγά. Καί μέσ στή φωνή τους, μέσα σ' αύτή τήν ύποδειξή τους, δσο χαμηλή κι ἀν ἥταν, κουδούνιζε μιά τέτοια χαρά πού, ἐπιτέλους, φεύγουν αύτοί καί δέν εἶναι πιά ψέματα πώς ἥρθαν οι ἀντικαταστάτες — πού, νάτοι! περνοῦν μπροστά τους, ὅχι, δέν εἶναι πιά ψέματα πώς θά μπορέσουν λίγο νά ξεκουραστοῦν κι αύτοί, μετά πέντε κατασύνεχους μῆνες — Βέβαια, τό θυμᾶμαι ἐκείνο τό βράδυ. Θά 'ταν νομίζω — φαντάσου είρωνεία — μιά ἡ δυό μέρες πρίν ἀπό τίς ἔξι Ἀπριλίου.

Λένε πώς αὔριο τό πρωί μπαίνουν ἔδω, ἔλεγε μέ τόν ἀγωνιώδη ψιθυρισμό του ό κοντούλης φαντάρος, κουνώντας ἔδω κι ἐκεί, σάν ἀδέξιο νευρόσπαστο, τά μανίκια του πού δέν εἶχαν χέρια. Τί μέ συμβουλεύετε νά κάνω, κύριε Μήτεράτη. Πώς νά φύγω. Ποῦ νά πάω; Ἀπό πού; Γιατί, καταλαβαίνετε, ἀν μαθαίνανε... Τά χέρια του κρεμάστηκαν πάλι βαριά, ἀνήμπορα, σάν δυό στρογγυλοί σωλήνες, στά πλάγια του καί μέ κοιτοῦσε, περιμένοντας.

«'Υπέρ Βωμῶν καί 'Εστιῶν» (Πίνακας Ἀλεξ. Ἀλεξανδράκη).



# «Ένθα ούκ ̄στι πόνος...»

«Γεωργία Δημητρίου Μπίρη».

«Έδω».

«Θέση 28. Περάστε».

‘Η Γεωργία μπήκε στό πούλμαν, κάθησε στή Θέση 28, ̄βγαλε τή ζακέπτα της, ̄ριξε μιά ματιά στό συνεπιθάτη της και άφαιρέθηκε στίς πολιτείας. Μηχανικά ̄παιζε με μιά ̄λυσίδα πού συγκρατούσε πάνω στήν καρδιά της ̄να χρυσό ̄στέρι.

Σάν βγήκε πιά τό αύτοκινθού ̄π’ τήν πολιτεία κι δύο σμος μαζεύτηκε στίς συλλογές του, ‘Η Γεωργία ̄νοιωσε τό διπλανό της νά τήν σκουντάει ̄λαφρά. Γύρισε.

«Συγνώμη. Είστε ‘Εβραία;»

«Όχι».

«Έίδα πού φοράτε τό ̄στρο... Είμαι ‘Εβραϊος, ̄έρετε».

«Είναι κάποιο ̄ναμνηστικό».

Είπε καί χαρογέλασε εύγενικά. ‘Ο συνεπιθάτης κούνησε τό κεφάλι του μόνο καί δέ συνέχισε τήν κουβέντα. Τόν ̄τρωγε ̄η περιέργεια, άλλα τό κορίτσι δέν είχε διάθεση γιά κουβέντα. ‘Εγειρε πίσω στό κάθισμα, μισόσκλεισε τά μάτια καί...



‘Ακουσε τή φωνή τής μάνας της, πού τής ̄λεγε νά πάει στό καρβουνιάρικο νά πάρει δύο ̄κάδες κάρβουνα. ‘Εκεī στή γειτονιά. Τό μεσημέρι θά ̄ρχονταν γιά φαί δ σταύρος μέ τή γυναίκα του. Κάτι ̄πρεπε νά μαγειρέψουν, ̄στω καί μιά χούφτα μπλουζούρι, ̄πό τό κρυμμένο, γιά μιά ώρα ̄ναγκης. Δύσκολοι καιροί, βλέπεις. ‘Η μάνα, σάν ̄ρχονταν δ σταύρος μέ τή γυναίκα του, δλο μουρμούριζε. Δέ μπορούσε ̄άκομα νά τό χωνέψει πώς δ γιός της παντρεύτηκε Γερμανίδα, ̄στω κι ̄την ̄λεγαν Μαίρη. ‘Ανάγκη ̄ταν δά, στίς παραμονές τού πολέμου, νά φέρει τόν όχτρο στό σπίτι κι ̄λη ̄η γειτονιά νά ψιλωρτάει ̄πό πού είναι ̄η Μαίρη, ̄τσι κατάξανθη καί ψηλή καί παχουλή, μέ χρώματα ̄ενικά στό πρόσωπο. ‘Η μάνα ̄λεγε πώς είναι ‘Έγγλέζα. Δέ μιλούσε δά καί τά ̄λληνικά καλά, γιά νά δικαιολογήσει τή νύφη. Γί αύτό ̄έτρεμε τό φυλοκάρδι της κάθε φορά πού δ σταύρος ̄έρχοταν στό σπίτι. Οι γείτονες ̄στεκαν στά κατώφλια τους καί περίμεναν νά τήν ̄δουν. Νά τήν καλημερίσουν. Είχαν ψυλλιαστεί κι ̄λο συμβούλευαν τή μάνα νά φυλάγεται ̄η νύφη. ‘Ωρες δύσκολες, μή καί κάποιος προδότης τούς κάψει. ‘Ακούς μιά ‘Έγγλέζα στή γειτονιά. Μιά συμμαχική σημαία θαρρεῖς, πού ̄άνεμιζε λευτεριά. Καί... πάλι δημας δέν τούς ̄μοισαζε γιά ‘Έγγλέζα...’

‘Η Γεωργία τά ̄ξερε δλα. Αύτό τό κορίτσι ̄ταν ̄λλος μπελάς τής μάνας. Ποτέ δέν τήν εύρισκες στό κρεβάτι τή νύχτα. Ποῦ γύριζε; Ποιός ̄έρει! Είπε νά τά πει τυū σταύρου, τοῦ μόνου προσάτη τής φαμελιάς, μά φοβόταν. Ποῦ ̄έρεις τί σόι πράμα είναι ̄η γυναίκα του. ‘Έχεις μπέσα στή Γερμανίδα; Ψιλαναστέναζε ̄η μάνα. Παρακάλαγε. ‘Υποπτεύοταν: ‘Μπρέ θυγατέρα, μή μέ πάρεις στό λαιμό σου, ̄λλον δέν ̄έχω ̄πό σένα. Κάτσε φρόνιμα, ̄έρω πώς κάτι σκαρώνεις ̄εσύ μ’ ̄έκεινα τά παιδιά. Θά σάς σκοτώσουν».

‘Μή σκιάζεσαι. Είμαστε δεμένοι, μάνα, μέ τήν τιμήν».

‘Δέ λέου για ̄άυτο... μπρέ Γεωργούλα μου, δέ λέω τά ̄έρωτικά...’

«Ούτε κι ̄έγω μάνα».

‘Εκεī σταματοῦσε ̄η κουβέντα. Πολλές, άτέλειωτες νύχτες.

Πήγε στό καρβουνιάρικο ̄η Γεωργία. Πήγαινε συχνά στό καρβουνιάρικο. Δίχως ν’ ̄αγοράζει κάρβουνα. Ούτε δαδί γιά προσάναμμα. Χάιδευε μάλιστα καί ̄ένα μεγάλο σκυλί, πού θανερόντας δέμενό στό πίσω καμαράκι. ‘Εκεī πού ̄έμεινε δ καρβουνιάρης μέ τή γυναίκα του. Μερικές φορές κουβέντιαζε μέ τό σκύλο. Τούλεγε γιά τήν ̄λυσίδα πού ̄ήταν δεμένος. Τούλεγε γιά τή λευτεριά, σιγά - σιγά δημας, γιατί μπαίναν πελάτες στήν ̄ποθήκη. Καί ψαχούλευαν γιά κανά χοντρό κάρβουνο. Κι ̄άνακάτωναν τή σκόνη, ̄τσι πού κι δ σκύλος ̄άκομα φταρνιζόταν.

‘Εκεīνο τό μεσημέρι ̄η Γεωργία είδε τό Σταύρο πού μπήκε στήν ̄ποθήκη καί ̄πιασε κουβέντα μέ τόν καρβουνιάρη παί τή γυναίκα του.

‘Η Μαίρη ̄ταν σπίτι καί ̄βοηθοῦσε τήν πεθερά της. Είχε φέρει μάλιστα καί δύο γερμανικές κονσέρβες καί μιά μεγάλη καρφαμάνα. ‘Η Γεωργία ̄κοψε τή μισή καί τήν ̄έκρυψε. Κάποιοι πεινασμένοι θά τήν μοιράζονταν τό βράδυ. ‘Η όργανωση πού δούλευε ̄η Γεωργία ̄ζερε πώς είχε νύφη Γερμανίδα. Τής είχαν, μάλιστα, ̄άναθέσει νά τήν παρακολουθεί. Τούτο ̄ταν τό πιό δύσκολο ̄ργο. Πώς νά τήν παρακολουθήσει, πού καί στήν ̄άριστοκρατική γειτονιά καθόταν καί καθόλου δέν ̄έβγαινε ̄έξω καί δημας ̄λεγε δ σταύρος, ούτε ̄ήθελε νά ̄έρει τίποτα γιά τούς Γερμανούς.

Τίς κονσέρβες καί τήν καρφαμάνα τ’ ̄άγόρασε δ σταύρος. Καί δ σταύρος δέν ̄ταν δ ᄄνθρωπος πού θά πρόδιδε τήν τιμή. Πώς παντρεύτηκε τή Μαίρη, ̄έκεī στά ̄ένα πού σπιούδαζε, ̄ίναι ̄πό κείνα πού δέν ̄τα κάνει πρόσθεση δηλογική. Σάν ̄βρεθηκε μόνη μέ τόν ̄άδελφό της τόν ρώτησε.

‘Τούς γνωρίζεις τούς καρβουνιάρηδες; Μόλις ̄έθεις σέ μας τήν περισσότερη ̄ώρα τήν περνάς στήν ̄ποθήκη».

‘Άκου, Γυαγούλα, μή ρωτάς τίποτα. Ούτε κι ̄έγω σέ ρωτιώ. Σοῦ ̄έχω ̄έμπιστοσύνη. Έχεις μου ̄έμπιστοσύνη. Στίς μέρες πού ̄ζοῦμε δ καθέις πρέπει νά ̄έχει κλειστό τό στόμα του. ‘Άκομα καί γιά τόν ̄έαυτό του».

Κοιτάχτηκαν στά μάτια. Κι ̄άγκαλιάστηκαν. ‘Η Γεωργία, άπο κείνη τή στιγμή, χασμορεύεις ̄άκομα πιό πολύ στό καρβουνιάρικο.

Πρόσεξε τά χαραχτηριστικά τοῦ ζευγαριοῦ. Τίς κινήσεις τους. Τά χέρια τους. Τά μουτζουρωμένα πρόσωπα. Μιά μέρα μάλιστα ̄έφερε σ’ ̄ένα φλιτζάνι βαφή γιά τά μαλλιά κι ̄ένα πινέλλο.

‘Άρχισαν νά ̄ξεβάφουν τά μαλλιά σου καί τό μουστάκι σου» ̄ίπε στόν ̄άντρα, ‘πέρασέ τα ̄ένα χέρι. Τώρα είναι δύσκολα δλα. Σφίγγουν τά μέτρα καταδίωξης».

Κοιτάχτηκαν δ ̄άντρας κι ̄η γυναίκα. Βουβά. Δέν ̄έπαν τίποτα. ‘Η Γεωργία κατάλαβε τό νόημα τής ματιάς τους. Τούς ̄έδωσε τό χέρι καί ̄ίπε σιγά.

‘Δέν ̄έχω τίποτα γιά σάς. Είστε φίλοι τοῦ ̄άδερφου μου. Φτάνει. Είστε φίλοι μου. Νά τό ̄έρετε. Φίλοι μας».

Τό ζευγάρι δέν κοιμήθηκε ̄έκείνη τή νύχτα. Άκούγονταν πυροβολισμοί μακριά, πάνω στούς λόφους. Δέν ̄ηταν, δημας, τούτη ̄η αίτια. Στό καμαράκι, πίσω ̄πό τό καρβουνιάρικο. ̄ένοιωθαν κάποια ̄άσφαλεια. ‘Ο Σταύρος τούς είχε



Η φωτογραφία αύτή δεν ταυτίζεται χρονικά μέτην περίοδο του Κεφαλαιου αύτού. Δέν πάρθηκε τις πρώτες μέρες της Κατοχής, άλλα είναι οιμαντική γιατί πρόκειται γιά τη Θεσσαλονίκη. Η γερμανική λεζάντα άναφέρει άπλα: «Ελλάδα 1943», χωρίς άλλη σημειώση. Είναι κατά πάσα πιθανότητα «Έλληνες Έβραιοι το 1943, πού συγκεντρώθηκαν στη Θεσσαλονίκη για νά όδηγηθούν στο θάνατο, μέ λίγα ρούχα και μέ την ψευδή ύποσχεση πώς θά μεταφερθούν στά ανατολικά, στήν Πολωνία, δους ύπηρχε μεγάλη κοινότητα Έβραιων και δους θά έβρισκαν έργασια. Οι βλοσυροί, όμως, Γερμανοί φρουροί τών άθων έκεινων ανθρώπων γνώριζαν άριστα τι σήμαινε μεταφορά πρός τήν Ανατολή».

«Έλληνες Έβραιοι τής Θεσσαλονίκης έχουν συγκεντρωθεί γιά νά όδηγηθούν στο σιδηροδρομικό σταθμό καί άπο κεί στο Αουσβίτς καί την Τρεμπλίνκα, στους θάλαμους άεριών. Από τους 60.000 «Έλληνες Έβραιους που ζούσαν στή συμπρωτεύουσα πρίν άπο τών πόλεμο έπιζησαν μόλις 5.000 μετά τών πόλεμο. Οι «Έλληνες πατριώτες δημως, άλλα και πολλοί Ιταλοί στρατιωτικοί, έσωσαν πολλούς Έβραιούς μέ δικό τους κίνδυνο. Ίδιαίτερα στήν Αθήνα ή έβραική παροικία σχεδόν σώθηκε όλοκληρη, χάρη και στή βοήθεια τών Έλλήνων.



(Φωτογραφίες καί κείμενο άπό τέ βιβλίο του Β. Π. Μαθιόπουλου: «Εικόνες Κατοχής: (Μετόπη, Αθήνα 1980, σελ. 30).

βρει τή μάντρα καί τό καμαράκι. Εἶχαν κάτι λεφτά ν' ἀγοράσουν τήν ἐπιχείρηση, πού τήν πουλούσε ἡ χήρα ἐκείνου τοῦ σκοτωμένου στό Ἀλβανικό.

Ο Σταύρος ἦταν μεγαλωμένος στή γειτονιά. Κι εἶχε ύπηρετήσει φαντάρος μαζί μέ τό Σωτήρη, τό σημερινό καρβουνιάρη. Εἶχαν δεθεῖ μέ βαθιά φιλία, ἀδιάφορο κι ἀν δέ· βλέπονταν γιατί ζοῦσαν σέ ἄλλες πόλεις. Σάν λοιπόν δ Σωτήρης βρέθηκε στήν ἀνάγκη, στό Σταύρο κατάφυγε γιι βιοθήσει. Τόν μόνο πού διάλεξε ἀνάμεσα σέ τόσους φίλους. Ὡς νά περάσει τό κακό ἔπερπε ν' ἀλλάξει πρόσωπο. ὅνομα, ἐπάγγελμα. «Ἐτσι κι ἔγινε. Ἡταν μέρες γιορτινές. Πρωτοχρονιά. Κάθονταν δ Σωτήρης καί ἡ Ἐλένη, ἡ γυναίκα του, κουβαριασμένοι στό κρεβάτι τους κι ἀναλογίζονταν.

Τό φῶς, τόν τόπο, τό σπίτι. Νιόπαντροι ἦταν. Οι δύο τους πιά, μόνοι. Σά νά μήν εἶχαν γονεῖς, φίλους, συγγενεῖς. Μόνοι σ' ἔνα καρβουνιάρικο, σέ μιά μεγάλη πολιτεία, ὅπου ἔρχονταν οι νοικοκυρές καί συνταύλιζαν τή φωτιά τῆς ἐστίας.

«Μιά χούφτα κάρβουνα, κυρ- Σωτήρη.»

Χτύπησε τή πόρτα. Νύχτα πιά. «Οπου νά 'vai θ' ἀλλάξει δ χρόνος. Τό ζευγάρι λαχτάρησε. Ἡταν νηστικοί κι οι δύο. Ἡταν πονεμένοι. Ἀφουγκράστηκαν, Φιλικό τό χτύπημα. Ἡ φωνή τοῦ Σταύρου. Χαμογελαστό τό πρόσωπο του.

«Ἄντε σηκωθεῖτε καί πάμε σπίτι. Ἡ Μαίρη μ' ἔστειλε νά πάρω τή μάνα, τή Γεωργία καί σᾶς. Προπάντων ἔσᾶς, μοῦ εἴπε.»

«Ἡ Ἐλένη, αὐτόματα, πέρασε τά χέρια στά μαλλιά, τό φουστάνι, τό πρόσωπο.

«Καλή είσαι», είπε δ Σταύρος καί πρόσθεσε, «πρέπεινά ἔρθετε. Δέν τρχουμε σέ καλό ν' ἀφήνουμε δύο φίλους μόνους, χρονιάρια μέρα.»

«Κι οι δικοί σου τί θά ποῦν; Δέν ξέρουν...»

«Δέ Θάρθουν, Ἐλένη. Ἡ μάνα περιμένει τή Γεωργία κι ἡ Γεωργία δέν είναι σπίτι. Είπα καληνύχτα στή μάνα μου. Πάμε πρίν μᾶς πάσει ἡ κυκλοφορία.»

Μαῦρα καί πικρά ἔτρεχαν τά συγκρατημένα δάκρυα στό πρόσωπο τῶν καρβουνιάρηδων. Λέσ κι ἡ καρβουνόσκονη είχε ποτίσει τούς ἀδένες τους. Τό δέντρο μέ τά στολίδια του. Τό ἀσπρο τραπεζομάντηλο, τό φαγητό, τό ψωμί, ἡ Μαίρη, πελώρια καί λαμπρή, στή μέση τῆς κάμαρης, μέ τά χέρια ἀνοιχτά νά τούς καλωσορίσει. Κι ἐκεί σέ μιάν ἀκρη τό πικάπ επαίζε ἀρκετά δυνατά τά γερμανικά χριστουγεννιάτικα τραγούδια. Ἀνατρίχιασαν. Ο Σωτήρης μισότρωγε καί συλλογιζόταν τί νόμηα είχε δὴλο τούτη ἡ παράσταση. Γιατί δέν ἥθραν οι ἀλλοι, γιατί τούς πήρε τόσο βιαστικά, γιατί ἔπεμψε ἡ Μαίρη... Μήπως ἦταν τελικά μιά καλοσχεδιασμένη παγίδα... μήπως χτυπήσει τό κουδούνι, μήπως ἔρθουν οι ὁχτροί;... «Ακουγε δ Σωτήρης τί λέγανε στή γειτονιά γιά τή γυναίκα τοῦ Σταύρου. Κατάσκοπος, λέγανε πώς ἦταν. Προδότρια.

Ἀπόφευγαν νά μιλᾶνε καί στή γριά τή μάνα. Ποῦ ξέρεις καμιά φορά. Μήπως τάχα δέν τήν εἶχαν δεῖ τίς νύχτες νά παραφυλάει πίσω ἀπ' τό παράθυρο τή θυγατέρα της πού ξεπότιζε;

Ωστόσο περνοῦσε ἡ ώρα. Ἀλλαξε δ χρόνος. Κανένα κουδούνι δέ χτύπησε. Ἡ Μαίρη σέρβιρε πόντς. Πίνανε καί ξαναπίνανε. Εἶχαν ἀνάγκη δοίους τους νά πνιγοῦνε μέσα σ' ἐκείνο τό πόντς. Ο καθένας γιά τό δικό του λόγο. Τό γραμμόφωνο ἔπαιζε βάλς. Ἀγακαλίστηκαν τά ζευγάρια καί χόρευαν. Δέ βαριέσαι, μιά στιγμή περνάει δ θάνατος, μιά στιγμή περνάει κι ἡ ζωή. Ζαλίζουν τά κύματα τοῦ Δούναβη μέσα ἀπό πολλά δυνατά πόντς καί ξαπλώνουν τό κορμί νά ξαποστάσει πάνω στήν άμμουσιά τῆς πατρίδας. Πού δέ σέ ρωτάει ποιός είσαι, δάν σπούδασες γιατρός κι ἔγινες καρβουνιάρης. «Ἄν δέν πρόλαβες νά πάρεις τό δίπλωμα. Ἄν

σοῦ ψαλίδισαν τά μαλλιά γιά νά μή σέ γνωρίζουν, δάν είχες συμφοιτήτρια μιά δυορφή κοπέλλα μέ μακρύες κατάμαυρες κοτσίδες, πού τήν παντρεύτηκες νύχτα, βιαστικά - βιαστικά κι ἀκουσες τόν ιερωμένο νά λέει.

«Ἡ τελευταία μου εύλογία.»

Γιατί, παπιούλη, ύπάρχουν ἀκόμα οι ἀνθρωποι πού παντρεύονται. Θά ύπάρχουν. Κι ἐμεῖς χορεύουμε... λά λά λά λά... «Ἐτσι τό δνειρέυτηκε ἡ γυναίκα. Νά χορεύει στήν κρυστάλλινη αίθουσα, μ' ἔκεινον πού ἀγαπούσε, καί οι καρθέφτες δόλγυρα τόν πολλαπλασίαζαν σέ τόσους κι ἀλλούς τόσους. Καί φορούσε, λέει, τό φόρεμα τῆς νόνας, τό οικογενειακό κειμήλιο, δόλο δαντέλα καί...»

Χτύπησε τό κουδούνι στριγγλά. Νάτο. Ἡρθε. Μέ μουσική... πάνω στήν άμμουδιά τῆς πατρίδας, πού δέν ρωτάει τίποτα, ἀλλά...

Μισομεθυσμένη ἡ Μαίρη, μ' ἔνα ποτήρι στό χέρι, χαμογελώντας, ἀνοιξε τήν πόρτα. Ο Σταύρος, μέ τά χέρια ἀκόμα κύκλο, σά νά κρατοῦσε τή μέση τῆς γυναίκας του, περίμενε.

Μπήκαν δυό Γερμανοί μέ τά ὅπλα τους καί τή Γεωργία στή μέση. Ἡ Μαίρη ἔβαλε τά γέλια κι ἔτρεξε στό πόντς, γέμισε δύο ποτήρια, ἀγκάλισε τούς Γερμανούς καί τή Γεωργία κι εύχηθηκε χρόνια πολλά. Κανείς δέν μπόρεσε νά συνειδηποιήσει σωστά τί ἔγινε. Ο Σωτήρης καί ἡ Ἐλένη σκέφτηκαν πώς δ θάνατος είναι πιό φιλικός σάν ἔχεις ζαλιστεῖ ὅπ' τό δνειρό μιᾶς στιγμῆς.

Ο Σταύρος ἀμάρτησε φριχτά, γιά ἔνα δευτερόλεπτο. Σκέφτηκε τήν προδοσία καί είπε τή γυναίκα του «γουρούνι καί πόρνη». Μόνο ἡ Μαίρη στεκόταν λαμπερή, δηπας πάντα, μέ τά ξανθά της μαλλιά καί τή γερμανική γλώσσα νά λέει καί νά λέει... Ἡ Γεωργία δέ μιλούσε στην πόρτα. Κοίταζε μόνο στά μάτια τόν ἀδελφό της πού, μέ τό κορμί δρθωμένο, παρακολουθοῦσε τό διάλογο τῆς γυναίκας του μέ τούς Γερμανούς. Μόνο σάν οι Γερμανοί τσούγκρισαν τά ποτήρια τους μέ δλους, ἀκόμα καί μέ τή Γεωργία, δ Σταύρος πρόσφερε τσιγάρα σάν καλός οίκοδεσπότης. Οι Γερμανοί τά πήραν, τά έβαλαν στό τσεπάκι τῆς στολῆς τους, χαιρέτησαν κι ἔφυγαν.

Η πόρτα ἔκλεισε κι ἡ Μαίρη, ἔπεσε κάτω, κοντά στό χριστουγεννιάτικο δέντρο κι ἔκλεγε μέ λυγμούς. Ἡ Ἐλένη πλησίασε κοντά της, γονάτισε κι ἔκανε νά τή σηκώσει. «Ίσως μέσα στήν ταραχή της, μέσα στή γενική ἀτμόδφαιρα, νόμισε πώς ἀκουσε μά φράση νά ξεφεύγει ὅπ' τό στόμα τῆς Μαίρης. Μιά φράση σημαδιακή, πού τήν ἔλεγε δ παπτούς, σάν ἥθελε. νά εύχαριστήσει τό Θεό γιά τή σωτηρία τους.

Ἡ Γεωργία στό μεταξύ ἔξήγησε πώς ἔρχόταν στοῦ ἀδερφοῦ της καί πώς ἔπειδη ἦταν περασμένη ἡ ώρα τήν ἔπιασαν. Πήγε σπίτι καί τής είπε ἡ μητέρα της πώς ἥθε δ Σταύρος νά τίς πάρει. Μήπως δέν τοξεύει τάχα; «Ἐτσι ἀνάγκασε τούς Γερμανούς νά τή συνοδεύσουν. Είχε πάντα μαζί της μιά κάρτα, πού ἔγραφε γερμανικά τόνομα τῆς Μαίρης καί τή διεύθυνσή της, γιά τήν ἔσχατη ώρα ἀνάγκης.

Ωστόσο, ἡ Γεωργία μέ τό Σταύρο κρυφομιλούσαν. Δυό λέξεις μόνο πνίγκων μέσα σέ ἔνα γεμάτο ποτήρι πόντς. Πνίγκων γιά νά ζήσει ἔνας ἀνθρωπός.

«Ξέφυγε. Παράσυρα τούς Γερμανούς».

Ἡ Γεωργία εύτυχισμένη εύχόταν γιά τόν καινούργιο χρόνο.

«Ἐνα πρωή ή γειτονιά είδε κλειστό τό καρβουνιάρικο. Τό σκυλί ἐλεύθερο στεκόταν στό δρόμο, μπροστά στήν πόρτα καί μύριζε τόν ἀέρα. Κανείς δέν ἔμαθε τί ἀπόγινε ἔκεινο τό ζευγάρι. Θαρρεῖς κι ἀνοιξε ἡ γῆς καί τούς κατάπιε.

Τά πράγματα εἶχαν σφίξει τρομερά. Οι ἀνθρωποι φο-

βόνταν και τήν καλημέρα. Ή μάνα έξακολουθούσε νά καρτεράι πίσω απ' τό παραθύρι. Πότε πότε έρχόταν κι ο γιός, άλλα σπάνια. Ή μάνα μιά φορά τόν ρώτησε, μένοντα, γιά τους καρβουνιάρηδες. Κι έκεινος κούνησε τό κεφάλι. Καλά είναι, άσφαλισμένοι. Αυτό ήθελε νά πει ό *Σταύρος*.

Τόν είχε ειδοποιήσει ή *Γεωργία* πώς θά έκαναν μπλόκο στή γειτονιά. Καί τους πήρε σπίτι του τή νύχτα. Τό πρώι ταξίδευαν κατά τό νοτιά. Μέ άλλα πρόσωπα, μέ άλλα ρούχα, μέ άλλα όντα. Ή δργάνωση τά είχε κανονίσει όλα. Αύτή τή φορά έπιασαν δουλειά σέ νοσοκομείο. Ήταν ή δουλειά τους. Κι ήταν και μιά πορεία πρός ένα δρόμο πού υπήρχε κάποια έξοδος.

Τό νοσοκομείο ήταν στό *Μοριά*. Ο *άρχιατρος* τους πείμενε.

Αύτόν τόν *έλεγαν Ήλια*. *Έκείνη* τώρα τήν *έλεγαν Άναστασία*. Πέρασε σχεδόν ένα *έξαμνον* πού δούλευαν στό νοσοκομείο. *Έκεινος* στό *χειρουργείο*, *έκείνη*, *συνήθως*, *νυχτερινή* νοσοκόμα. Πρόσφυγες άπ' τό *Βορρά*, *είπανε*. *Έμεναν* στό νοσοκομείο. *Κανείς* δέν τους *ήξερε*. *Κανένα* *συναπάντημα*. *Σεβαστό* τό νοσοκομείο. *Λεβέντης* ό *άρχιατρος*. *Μιά* *νύχτα* *έφεραν* *πέντε* *βαριά* *πληγωμένους*. *Ο ίδιος* ό *άρχιατρος* ήταν παρών. *Δέν* *είχε* *φύγει* *καθόλου* *έκεινη* *τήν* *ήμερα*. *Ήταν* *τό* *μοναδικό* *μεγάλο* νοσοκομείο στήν πόλη κι οι μάχες μέ τους *άντάρτες* *έίχαν* *πυκνώσει*. *Τό* νοσοκομείο ήταν *γεμάτο*. *Οι Γερμανοί* *κάθε* *τόσο* *έκαναν* *μπλόκα* *παντού*. *Έκτελέσεις*, *συφορές*, *άντιπονα*. *Η πόρτα*, *δώμας*, *μέ* *τή* *φωτεινή* *γραφή* *τής* *λευτεριάς* *έίχε* *σχεδιαστεί* *πίσω* *άπ'* *τά* *χαρακώματα*.

Η *Άναστασία* ήταν σκυμμένη πάνω όποι μιά *χειρουργημένη*, πού μόλις τής *έίχαν* *παραδώσει*. *Προσπαθούσαν*, *δισούς* *κατάφερναν* *νά* *μπάζουν* *κρυφά* *στό* *νοσοκομείο* *άπ'* *τους* *άντάρτες*, *νά* *μήν* *έρχονται* *σ'* *έπαφη* *μέ* *άλλους* *άρρωστους*. *Τούς* *νοσήλευαν* *κρυφά* *καί* *ή* *ένταση*, *κάθε* *φορά* *πού* *υπήρχαν* *τέτοια* *περιστατικά*, *ήταν* *στό* *κατακόρυφό* *της*. *Ο* *άρχιατρος* *καί* *τό* *προσωπικό* *έπαιζαν* *τό* *κεφάλι* *τους*. *Τό* *έσεραν* *μά* *τό* *παιζαν*. *Αύτή* *τή* *γυναίκα* *μέ* *τόν* *έπιδεσμο* *στό* *κεφάλι*, *τήν* *έίχαν* *σέ* *μιά* *πρώην* *άποθηκη* *Ιματισμού*. *Η* *Άναστασία* *τήν* *ταχτοποίησε* *καί* *κάθισε* *δίπλα* *της*. *Αύτή* *τήν* *έντολή* *έίχε*. *Έπερε* *νά* *έίναι* *κάποιο* *σπουδαϊο* *πρόσωπο*. *Αύτό* *τό* *πρόσωπο* *πού* *ή* *Άναστασία* *τό* *γνώριζε*. *Ήταν* *σίγουρη* *πώς* *τό* *γνώριζε...* *Λαγοκοιμόταν*. *Ύστερα* *άπ'* *τήν* *κούραση* *τής* *μέρας* *καί* *τής* *νύχτας*. *Άνοιξε* *τά* *μάτια* *μέ* *τήν* *άγωνία* *πώς* *κάτι* *τής* *συνέβη*. *Τήν* *παρακλησιούσαν*, *τά* *συνειδητοποίησουν* *μιά* *είκονα*. *Καί* *τά* *χείλη* *σχημάτισαν* *ένα* *δόνομα*. *«Σταύρος*.

Η νοσοκόμα πλησίασε κοντά, *έπεσε* *θαρρεῖς* πάνω στή γυναίκα μέ τό παραμορφωμένο πρόσωπο. *Πού* *μουρμούριζε* *τό* *δόνομα* *Σταύρος*, *Γεωργία* *καί* *Έλένη*. Η νοσοκόμα πιά *κατάδαβε*. *Έκρυψε* *τό* *πρόσωπο* *της*. *Όχι* *δέν* *ήταν* *δυνατό*. *Τί* *μπλέξιμο* *έίναι* *τοῦτο...* *Ποιός* *κίνδυνος* *πάλι* *τους* *παραμονέει*. *Έκανε* *νά* *βγει*, *νά* *φωνάξει* *τόν* *άρχιατρο*, *μά* *ή* *δρρωστή* *τήν* *έπιασε* *άπ'* *τό* *χέρι*. Η νοσοκόμα *ήξερε* *πώς* *δέν* *είχε* *ζωή* *έκεινη* *η* *γυναίκα*, *άλλα* *καί* *μέσα* *στά* *λίγα* *λεπτά* *πού* *τής* *άπομεναν* *μπορούσε* *νά* *καταστρέψει* *έναν* *κόσμο*...

Νά *καταστρέψει*; Αύτό *τό* *ἄψυχο* *κουφάρι*; — *Ποιόν* *κόσμο*; *Ποιόν* *κόδσμο*;

«*Πώς* *σέ* *λένε*». *ρώτησε* *τή* *νοσοκόμα*.

«*Άναστασία*» *ἀπάντησε*.

«*Έλένη...* *πώς* *σέ* *λένε*;»

Η νοσοκόμα δέ *μίλησε*, *μόνο* *κοίταζε* *τό* *χέρι* *τής* *δρρωστής* *πού* *τής* *έδειχνε* *κάπου* *στό* *σώμα* *της*, *πού* *προσπαθούσε* *νά* *ψηλαφίσει* *καί* *δέν* *τά* *κατάφερνε*... Η νοσοκόμα

γίνη *ξεσκέπασε*. Τή *ρώτησε* *άν* *πονάει* *έκει* *πού* *τής* *έδειχνε*. *Όχι* *δέν* *πονούσε*. Μά *τό* *χέρι* *της* *γλιστρούσε* *κάπου* *έκει* *κάτω* *άπ'* *τό* *στήθος*. *Κι* *ή* *νοσοκόμα* *τό* *έίδε*. *Ήταν* *ένα* *δερμάτινο* *σακουλάκι*. *Μόλις* *κατάφερε* *ν'* *άκουσει* *τήν* *παραγγελία*.

Αύτό *ήταν* *δλο*. *Μιά* *Ιστορία* *μισοειπωμένη*, *πού* *είχε* *ένα* *τέλος* *τιμῆς*. *Έκείνης* *τής* *τιμῆς* *πού* *μπάίνει* *σάν* *μιά* *άκομα* *βέργα* *στό* *κοίνο* *δεμάτι* *καί* *τό* *κάνει* *άλιγιστο*. *Άσπαστο*.

«*Πώς* *σέ* *λένε...* *πές* *μου*... *τό* *άλιθινό*, *πές* *μου*».

Η *Έλένη* - *Άναστασία* *κοίταζε* *γύρω* *της*. *Σιωπή* *παντού*. *Ούτε* *κι* *δ* *άγέρας* *δέν* *άκουγόταν*. *Αύτός* *πού* *κατεβαίνει* *άπ'* *τά* *βουνά* *κι* *έστηνε* *αύτή* *άρπαξε* *θαρρεῖς*, *σιωπηλά*, *τά* *μηνύματα*. *Καί* *νά* *τά* *σκορπίσει* *στίς* *κορυφές* *τής* *λευτεριαίς*.

«*Έσθήρ*», *ψιθύρισε* *η* *νοσοκόμα*, *πού* *ήδη* *κρατούσε* *τό* *σακουλάκι* *στό* *χέρι* *της*.

«*Άυτό* *δώστο* *στή* *Γεωργία*, *Έσθήρ*, *πές* *της* *είναι* *γιά* *κείνη*. *Πές* *της* *άπ'* *τή* *Μυριάμ*... *είμαι* *η* *Μυριάμ*».

«*Άξαφα* *η* *νοσοκόμα* *είδε* *τούς* *μικρούς* *τοίχους* *νά* *γεμίζουν* *γράμματα*, *δνόματα* *ξεχασμένα*, *πού* *ξαναζωντάνευαν*. *Τραγούδια* *καί* *καλέσματα*. *Έσθήρ*, *Μυριάμ* *κι* *άλλα* *πολλά*, *πού* *δέν* *άνηκαν* *σέ* *πρόσωπα*, *άλλα* *σέ* *δυό* *χέρια* *γιγάντια* *πού* *μπλέκονταν* *σφιχτά* *τόνα* *μέσα* *στ'* *άλλο*.

«*Ο Σταύρος*, *Μυριάμ*;»

«*Ήξερε* *άπ'* *τήν* *άρχη*. *Πές* *του* *τί* *άπογινα* *πές* *του*...»



Η *Γεωργία* *δνοιξε* *τά* *μάτια*. *Τό* *πούλμαν* *φρενάρησε*. *Πέρασε* *ένα* *τραίνο*. *Ο* *κόδσμος* *χαιρετούσε*. *Ο* *συνεπιβάτης* *της* *τή* *ρώτησε* *άν* *κοιμήθηκε*. *Τού* *χαμογέλασε*. *Όχι* *δέν* *κοιμήθηκε*. *Συλλογίζόταν*. *Τής* *είπε* *πώς* *κοντεύουν* *νά* *φτάσουν*. *Έκεινη* *θά* *μυνέχιζε*.

Η *Γεωργία* *ρώτησε* *τόν* *άνθρωπο*, *άν* *μπορούσε* *νά* *τής* *κάνει* *μιά* *χάρη*. *Νά* *άνψει* *ένα* *καντήλι*, *γιά* *τή* *Μυριάμ*, *έκει* *στή* *συναγωγή* *τής* *πολιτείας*. *Τού* *έδωσε* *τά* *χρήματα*. *Πρίν* *προλάβει* *ά* *άνθρωπος* *νά* *τήν* *ρωτήσει* *τίποτε* *άλλο*. *Άλλωστε* *τί* *τόν* *ένδιφερε* *η* *δική* *της* *Ιστορία*. *Μιά* *καινούργια* *ζωή* *έίχαν* *άρχισει* *όλοι* *τους*. *Ο* *Σταύρος*, *πού* *γλύτωσε* *τελικά* *τό* *τουφέκι*, *δtan τόν* *έπιασαν* *γιά* *νά* *μαρτυρήσει* *πού* *μπλόντονταν* *η* *γυναίκα* *του* *κι* *ή* *άδελφη* *του*.

Η *πούλουμάν* *Γεωργία*, *πού* *στήν* *καρδιά* *της* *κρατάει* *τ'* *άστερέ* *τής* *Μυριάμ*. *Αύτό* *πού* *βρήκε* *στό* *σακούλι* *τού* *διωμού*.

Η *Μυριάμ*, *πού* *δούλευε* *γιά* *τούς* *άντάρτες* *μαζί* *μέ* *τή* *Γεωργία*. *Έτσι*, *καθώς* *ήξερε* *τή* *γλώσσα* *τῶν* *έχθρων*, *πρόσφερε* *μεγάλες* *ύπηρεσίες*. *Αύτή* *η* *Μυριάμ* *πού* *έδεισε* *τίς* *έποχές* *μέ* *τά* *δνόματα*. *Έλένη*, *Σωτήρης*, *Άναστασία*, *Ήλιας*. *Έσθήρ*, *Σαλβαντόρ...* *Καί* *πάνω* *στόν* *κόμπο* *τού* *δεσμού*, *έμπησε* *τή* *σημαία* *τής* *λευτεριάς*.

Γιά *τόν* *έαυτό* *της* *άν* *κράτησε* *παρά* *μιά* *πρόωρα* *άνθισμένη* *γη*. *Μιά* *χούφτα* *χώμα*, *έκει* *κάτω* *στό* *Μοριά*, *μέ* *τά* *σύμβολα* *μπηγμένα* *στούς* *βράχους*, *γιά* *νά* *θυμίζουν* *πώς* *έκει* *πλέον* *«ούκ* *έστι* *πόνος* *ούδε* *στεναγμός»*.

(*Nina Kokkalidou - Naxia: Γεννήθηκε στόν Πύργο τής Ήλειας*. *Άπο* *τά* *σχολικά* *της* *άκομα* *χρόνια* *συνεργάζόταν* *μέ* *περιοδικά* *καί* *έφημερίδες*. *Έτσι* *μπόρεσε* *νά* *γνωρίσει* *τόν* *πεζογραφία* *καί* *τήν* *ποίηση*. *Τήν* *πρώτη* *έπισημη* *έμφανισή* *της* *στά* *γράμματα* *έκανε* *τό* *1963* *μέ* *τό* *μυθιστόρημά* *της* *«Η κοιλάδα μέ τούς Αμπουλές»* (*λημπούλας στήν τοπική διάλεκτο σημαίνει πηγή, άναύρα*). *Τό* *μυθιστόρημα* *αύτό* *θεωρήθηκε* *άπ'* *τήν* *κριτική* *σάν* *έργο* *άντιπροσωπευτικά* *έλληνικό* *καί* *καθιέρωσε* *τή* *συγγραφέα* *στήν* *πεζογραφία* *τού* *τόπου* *μας*).

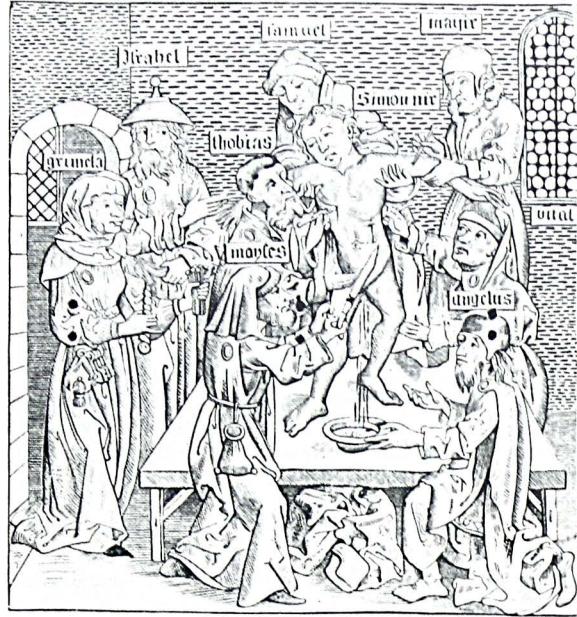
# «Ο άντισημιτισμός σήμερα στή Δύση»

Κατά τή διάρκεια τών τελευταίων έτών, και ίδιαίτερα τών τελευταίων μηνών, τά κρούσματα τοῦ άντισημιτισμοῦ και οι έκδηλωσεις τοῦ άκροδεξιοῦ έξτρεμισμοῦ στό Δυτικό κόσμο έχουν πολλαπλασιασθεί, σέ σημείο ώστε πολλοί νά συγκρίνουν τήν κατάσταση μέ έκεινη τῆς δεκαετίας τοῦ 1930 ή τοῦ 1920 — στίς άρχες τοῦ Ναζισμοῦ. Παρά τή δικαιολογημένη άνησυχία γιά τίς πρόσφατες έξελίξεις, δμως, δέν δικαιολογείται ή ταύτιση τῆς σημερινῆς καταστάσεως μέ έκεινη τῆς πρό πεντηκονταετίας.

Τήν έποχη έκεινη και πολύ πρό τῆς άνόδου τοῦ Χίτλερ στήν έξουσία, ή πλειοψηφία τών Εύρωπαίων Ισραηλιτῶν — ή δέ ευρωπαϊκή ήπειρος συγκέντρων τότε τό μεγαλύτερο ποσοστό τῆς έβραικής ζωῆς — δέν άπολάμβαναν πλήρη ιστοιμία. Σέ δρισμένες περιπτώσεις, δπως στή Ρουμανία, δέν άναγνωρίζονταν κάν σάν πολίτες. Στίς περισσότερες χώρες, είτε οι κυβερνήσεις είτε τά κύρια κόμματα τῆς άντιπολιτεύσεως, ήσαν φανερά άντισημιτικά. Τά προγύραμμά τους κήρυσσαν, εύθεως, τόν περιορισμό τών δικαιωμάτων τών Έβραιών. Οι Έκκλησίες ήταν άντισημιτικές.

Σήμερα, κανένα σημαντικό κόμμα Δυτικού κράτους δέν ύποστριζει εύθεως τίς άντισημιτικές ίδεις τοῦ παρελθόντος. Σέ καμιά Δυτική χώρα τά δικαιώματα τών Έβραιών δέν τελούν υπό περιορισμό. Κατά τή δεκαετία τοῦ 1930 δ' άγνωντας κατά τοῦ άντισημιτισμοῦ συνίστασο σέ μάχη κατά τών τότε κυβερνήσεων. Σήμερα μπορεῖ νά καταπολεμηθεῖ ο άντισημιτισμός μέ τή βοήθεια τών κυβερνήσεων, οι δποίες διαβλέπουν στίς δυνάμεις έκεινες, πού κηρύσσουν τόν άντισημιτισμό, έναν κίνδυνο κατά τής δημοκρατικής τάξεως. Μόνο η Λατινική Αμερική άποτελεί, μέχρις ένός σημείου, έξαρτεσ σ' αύτό τόν κανόνα, έπειδή στά περισσότερα Λατινο - αμερικανικά κράτη τά καθεστώτα δέν είναι δημοκρατικά, ή δέ πολιτική τών κυβερνήσεων τους φαίνεται νά έξαρται πολύ από τίς άντιλήψεις τών κοινωνικών έκείνων στρωμάτων πού γεννοῦν τόν άντισημιτισμό. Κατά τό 1930, τά εύρυτερα στρώματα τοῦ πληθυσμοῦ ύποστριζαν τόν άντισημιτισμό. Σήμερα, τά καλύτερα τμήματα τῆς δημόσιας κοινῆς γνώμης, καθώς και οι Έκκλησίες, καταδικάζουν τόν άντισημιτισμό. «Ενα χαρακτηριστικό στοιχείο τῆς διαφοροποιημένης «Θέσεωας» τοῦ άντισημιτισμοῦ στήν κρίση τοῦ κόσμου είναι δτι πολλά κόμματα ή δμάδες πού κατηγορούνται σάν άντισημιτικές ή πού θεωρούνται υποπτες άντισημιτισμοῦ, δρονούνται σθεναρά τήν κατηγορία αύτή, γνωρίζοντας δτι η σημερινή κοινωνία άποδοκιμάζει τόν άντισημιτισμό.

Η διαφοροποίηση τῆς καταστάσεως τής δεκαετίας τοῦ 1930 άφείλεται, πρωτίστως, σέ δύο γεγονότα πού μετέβαλαν ριζικά τή θέση τών Ισραηλιτῶν στόν κόσμο. Τό πρώτο είναι τό 'Ολοκαύτωμα. Παρόλον δτι η μνήμη τοῦ 'Ολοκαυτώματος φθίνει, δέν έχει, δμως, τελείως έξαλειφθεῖ. Η τρομακτική διαπίστωση τό πού δδηγεῖ δ άντισημιτισμός και δ ρατσισμός, παραμένει ένας σημαντικός παράγοντας και βρίσκεται στό έπικεντρο τοῦ ένδιαφέροντος γιά τά άνθρωπινα δικαιώματα τῆς μεταπολεμικής κοινωνίας.



Ξυλογλυπτική άναπαράσταση άντισημιτικής εικόνας τῆς «αίματικής θυσίας» (Γερμανία, 15ος αιώνας).

Τό δεύτερο είναι ή γέννηση τοῦ Κράτους τοῦ Ισραήλ. Ή υπαρξή του διαφοροποίησε, τελείως, τήν εικόνα τοῦ Έβραιού στόν μή - έβραικό κόσμο. Ή Μεσανατολική κρίση και οι πολιτικές θέσεις πού άπορρέουν άπό τήν άραβική έθρότητα, ένδεχομένως δημιούργησαν νέα προβλήματα, άλλα διαφέρουν έντελως άπό έκεινα πού πηγάζουν άπό τίς περι Έβραιών παραδοσιακές άντισημιτικές άντιλήψεις. 'Υπ' αύτή τήν άποψη, ή θεωρία τοῦ Σιωνισμοῦ έχει πλήρως δικαιωθεῖ.

## Παλαιοί ναζιστές

Τή βιολογία έχει ούσιαστικά έκμηδενίσει τούτο τό πρόβλημα. 'Οσοι άπό τούς παλιούς ναζί ζοῦν άκόμη, είναι λίγοι και άνοργάνωτοι. Στή Γερμανία άναφέρονται κατά περιοδικά διαστήματα συναθροίσεις στρατιωτών τοῦ δευτέρου παγκοσμίου πολέμου, δπου οι παλιοί κομματάρχες πάζουν άκόμη κάποιο ρόλο. 'Υπάρχουν, έπιστης, δρισμένοι στήν Ισπανία, δπου άρκετοι βετεράνοι ναζί και φασίστες βρήκαν καταφύγιο άπό τόν Φράνκο, άλλα αύτοί άποτελούν σύμβολα, παρά ένεργά στοιχεία τῆς πολιτικής. Γενικά, δμως, οι παλιοί ναζί μπορούν νά θεωρηθούν σάν μιά quanité négligeable (άμελητέα ποσότητα).

## Νεο - ναζί και άκροδεξιοί έξτρεμιστές

Από άποψεως δργανωμένης δυνάμεως θά ήταν λάθος νά μιλάμε γιά νεο - ναζιστική άναγέννηση. Τούτο διαπιστώνεται καλύτερα άπ' τά έκλογικά άποτελέσματα τών άκροδεξιών κομμάτων στή Βρετανία, τή Δυτική Γερμανία, τή Γαλλία, τήν Ιταλία, τήν Ισπανία, τίς ΗΠΑ. Τί είναι, συνεπώς, έκεινο πού προκαλεῖ άνησυχία, άναφορικά μέ τούς νεο - ναζί και τούς άκροδεξιούς συνοδοιπόρους τους; Είναι η σαφής αύξηση τών νεο - ναζιστικών δραστηριοτήτων σέ δλον τόν κόσμο και ή άλλαγή τῆς φύσεως αύτών τών δραστηριοτήτων — η μεταστροφή τους στή βία και τήν τροοκρατία.

## Βία καί τρομοκρατία

Ή πραγματική άπειλή δέν συνίσταται στόν πολλαπλασιασμό τών κρουσμάτων, άλλα στό διτοι οι άκροδεξιοί έξτρεμιστές στράφηκαν στή βία καί τήν τρομοκρατία. Μέχρι προσφάτως, ή τρομοκρατία στήν Εύρωπη – δηλαδή ή ντότια τρομοκρατία καί ή ύπο τών Αράβων είσαγόμενη – άποτελούσε ένα χαρακτηριστικό φαινόμενο τών έθνικιστικών διαφορών καί διαμαχών (π.χ. Βόρειος Ιρλανδία, Βάσκοι). Κατά τά τελευταία χρόνια, έν μέρει δέ σάν μία άντιδραση στήν τρομοκρατία τής αριστερᾶς, οι νεο - ναζιστικές όμάδες άρχισαν νά έπιδίδονται σέ τρομοκρατικές ένέργειες. Οι πράξεις αύτές πολλαπλασιάσθηκαν, ίδιαίτερα στή Γερμανία καί τή Γαλλία.

Ή σοβαρότητα τών έξελίξεων θά πρέπει νά τονισθεί ίδιαιτέρως. Καίτοι, πολλές άπο τίς τρομοκρατικές αύτές ένέργειες δέν άπευθυνονται εύθέως κατά τών Ισραηλιτών, πολλές βομβιστικές καί τρομοκρατικές ένέργειες έχουν σάν στόχο τούς Έβραίους, ίδιως στή Γαλλία, δημοσιαγώγες, έβραικά σχολεία, φοιτητικές έστιες, νεκροταφεία, τό μνημείο τού Αγγώνου Ισραηλίτη Μάρτυρα, κλπ. Σέ μικρότερη έκταση, τό ίδιο ισχύει καί γιά τή Μεγ. Βρετανία, τή Γερμανία καί άλλες χώρες.

## Ή νέα «διανοητική» δεξιά

Μετά τήν τρομοκρατία, ή νέα «διανοητική» δεξιά είναι, ίσως, τό πλέον έπικινδυνο φαινόμενο τής σημερινής άκροδεξιᾶς. Οι άκροδεξιοί αύτοί δέν μάχονται μέ βόμβες, άλλα χρησιμοποιούν «κουλουριάρικες» μεθόδους. Πρωτευμανίσθηκαν στή Γαλλία μέ τήν έπονομαδόμενη όργανωση GRECE, «Groupement de Recherche et d'Etudes pour la Civilisation Européenne», σάν μία νέα «σχολή σκέψης», ένα πολιτιστικό παρά ένα πολιτικό κίνημα, ή δοπιά, όμως, κηρύσσει καί διαδίδει πολύ συγκεκριμένες πολιτικές ίδεες παρόλον διτοι καλύπτεται πίσω άπο τήν όνομασία τής νέας έπιστημης τής «κοινωνιοβιολογίας». Ή ίδεολογία τής GRECE βασίζεται στή Θεωρία διτοι οι άνθρωποι, καί σάν άτομα καί σάν φυλές, είναι άνισα πλασμένοι διτοι προορισμός τής élite είναι νά κυβερνάι καί διτοι μόνο μία ιεραρχική κοινωνική δομή μπορεί νά διασφαλίσει τήν πρόσδο τής κοινωνίας. Ή GRECE, συνεπώς, άπορρίπτει τόν Ιουδαϊκό - χριστιανικό πολιτισμό, πού τονίζει τήν ίσοτητα δλων τών άνθρωπων, έπιστρέφοντας στής ίνδοευρωπαϊκές, δηλαδή τής άριες ρίζες τού εύρωπαικού πολιτισμού.

Είναι ή GRECE άντιστημική όργανωση; Οι ήγέτες της τό άρνούνται έμφαντικά, καθώς καί διτοι δέν θά πρέπει νά ταυτίζονται μέ τούς παραδοσιακούς άκροδεξιούς ριζοσπάστες. Είναι, όμως, σαφώς ρατσιστική ή δέ πίστη τους στήν ύπεροχή τής Αριας φυλής περικλείει τίς ρίζες τού άντιστημιτισμού. Θυμίζει πάρα πολύ μιάν άλλη έκλεκτική γαλλική ρατσιστική πηγή τού δεκάτου - ένάτου αίώνα: τόν κόντε Arthur de Gobineau καί τό έργο του: «Essai sur l'inégalité des races humaines». Συνειδήτα ή άσυνειδήτα ή GRECE μεταφέρει στήν ίδεολογία της πολλές ναζιστικές ίδεες. Πρόσφατα δέ άποδειχθήκε διτοι, παρά τίς περί άντιθέτου διαμαρτυρίες, ή GRECE διατηρεί έπαφές μέ έξτρεμιστικές δεξιές όμάδες σέ άρκετές χώρες.

## Οι πλαστογράφοι τής Ιστορίας

Τό φαινόμενο τών πλαστογράφων ή τών παραποιούντων δέν είναι κάτι τό καινούργιο αύτό πού είναι νέο, είναι ή σημαντική αύξηση, κατά τά τελευταία χρόνια, τής διμάδας τών άνθρωπων έκείνων πού έσκεμμένα παραποιούν τήν Ιστορία, άρνούμενοι τά γεγονότα τού Όλοκαυτώματος καί κατηγορούντες τούς Έβραίους γιά τή «μεγα-

λύτερη άπάτη πού έγινε ποτέ». Τά άτομα αύτά ύποστηρίζουν πώς δέν ύπηρξε καμιά ναζιστική «Τελική Λύση» γιά τό έβραικό πρόβλημα, διτοι οι έξοντώσεις δέν έλαβαν χώρα (ούτε, άπο τεχνολογική άποψη, ήταν δυνατό νά πραγματοποιηθεί), διτοι οι θάλαμοι άεριών δέν ύπηρξαν καί διτοι τό νούμερο τών έξι έκατομμυρίων άποτελεί άπλως μία έβραική έπινόστη\*. Έπιπλέον, οι έβραικές αύτές «διαδόσεις» έχουν πρέπει νά έναν άλλο σκοπό: νά άντλησουν χρήματα άπο τή Γερμανία καί νά κερδίσουν τή συμπάθεια τού κόσμου.

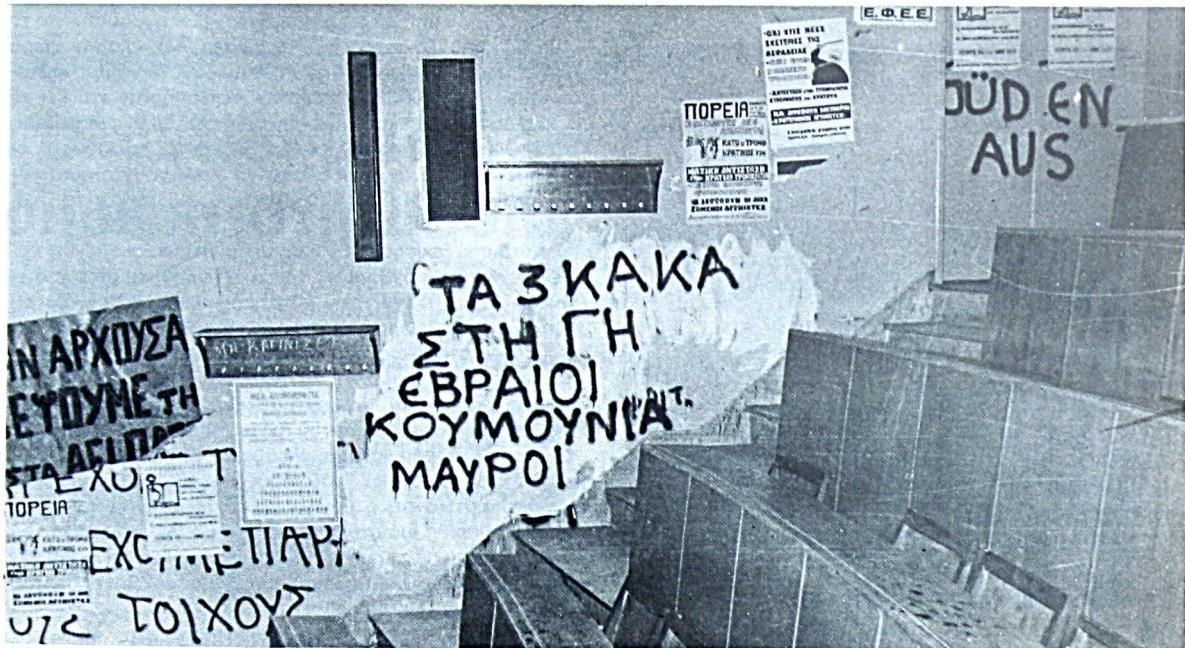
Άυτό πού ξεκίνησε σάν ή δραστηριότητα όρισμένων κακεντρεχών καί μοχθηρών άτόμων, έξελίχθηκε σέ ένα διεθνές κίνημα. Τά μέλη του αύτοτιμούνται μέ τό μεγάλο τίτλο τών «άναθεωρητών ιστορικών» – ένων τό σώμα τών θοβαρών ιστορικών, πού έκαναν έρευνες καί έγραψαν γιά τή ναζιστική περίοδο καί τά γεγονότα τού Όλοκαυτώματος, άποκαλούνται άπ' αύτούς «Ιστορικοί τής έξοντώσεως». Τού κινήματος αύτού ήγείται μία όμαδα άτόμων μέ έδρα τής Καλιφόρνια, άποκαλούμενοι «Ινστιτούτο Ιστορικής Άναθεωρήσεως», πού ίδρυθηκε τό 1979. (Είναι δέ χαρακτηριστικό διτοι ή μόνη γνωστή διεύθυνσή του είναι μία ταχ. Θυρίδα, πού τυχαίνει νά είναι ή ίδια μέ έκείνη τού νεο - ναζιστικού περιοδικού «American Mercury») καί έκδιδει τό τετραμηνιαίο «Journal of Historical Review», τού δοπίου έχουν κυκλοφορήσει έππα τεύχη.

Άν καί τό έπικεντρο τού κινήματος σήμερα είναι στίς ΗΠΑ, ξεκίνησε άπο τόν Paul Rassinier στή Γαλλία στά 1949. Άκολούθησε ή έκδοση τού άνωνυμου φυλλάδιου «The myth of the six millions» («Ο μύθος τών έξι έκατομμυρίων), τό «Did six million really die?» («Πέθαναν πράγματι έξι έκατομμύρια;) τού Richard E. Harwood, ή άλλως Verral, τό «Hoax of the twentieth century» («Η άπάτη τού είκοστού αίώνα»), τού Arthur R. Butz καί άλλα «άναθεωρητικά» βιβλία ή φυλλάδια, τά όποια κυκλοφορούν σέ διάφορες γλώσσες.

Ή μεθοδολογία αύτων τών άτόμων είναι μία άπλοικότατη έπιχειρηματολογία, στερούμενη κάθε λογικού είρεμού. Άπορρίπτουν σάν πλαστά δλα τά έγγραφα, άκομη καί αύτά τών κρατικών άρχειων, πού χρησιμεύουν σάν μαρτυρίες τής έξοντώσεης. Άλλα έγγραφα, όμως, καμιά φορά άπο τά ίδια τά άρχεια, πού παρουσιάζονται σάν εύνοικά πρός τήν «άναθεωρητική» άποψη, άναφέρονται. «Ολες οι μαρτυρικές καταθέσεις τών Έβραιών άμφισθητούνται σάν μέρος τής έβραικής συμπαγίνιας, έκεινες δέ τών Ανατολικοευρωπών, σάν κομμουνιστικές μηχανορραφίες. Οι άπολογίες ήγεικών ναζί άπορρίπτονται ώς δηθεν έκμαιευθείσες ύπό τό κράτος βίας καί έξαναγκασμού. Όταν κάποιο έγγραφο ή μία άναφορά δέν είναι άδιαμφισθήτητα σαφής, προβάλλουν μία άθωα ή ηπια έπειχηγηση. Ή ναζιστική τακτική τής καλυμμένης δρολογίας, τέλος (π.χ. «Τελική Λύση», «έπανεγκατάσταση», «ειδική μεταχείριση» «λπ) άποδίδει καλούς καρπούς στά χέρια τους.

Είναι άδιανότη νά πιστέψει κανείς διτοι σώφρονες άνθρωποι θά λάβουν ποτέ στά σοβαρά τά γραφόμενα άπο αύτήν τήν κακεντρεχή διμάδα. Ό κίνδυνος, όμως, άπορρέει από τό γεγονός διτοι παρέχεται σ' αύτά τά άτομα ή δυνατότητα νά προβάλλουν καί νά κυκλοφορούν τά έπιχειρημάτα τους. Τούτο άφειλεται, έν μέρει, στήν άγνοια καί στήν άγνότη τής Ιστορίας, ίδιαίτερα άπο μέρους τής νεώτερης γενιάς, καί έν μέρει σέ μία κακώς έννοούμενη έλευθερία τής έκφρασεως καί τής άκαδημαϊκής έλευθερίας. (Κακώς

\* Βλ. σχετικά «ΧΡΟΝΙΚΑ», τεῦχος 28 (Άπριλιος 1980)



1981: Αιθουσα της ιατρικής Σχολής του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.

έννοουμένη διότι, όπως όρθια παρατηρεῖ διάθρογράφος της «Manchester Guardian», «οι έπειγησεις είναι έλευθερες, άλλα τα γεγονότα είναι στις και λεπάρα». Τα συνθήματα των Ιστορικών - πλαστογράφων: «Η άπατη των έξι έκατομμυρίων», «Άουσβιτς - ένα φέμα», κλπ. έχουν καταστεί τά δημοφιλέστερα σύγχρονα συνθήματα των νεο - ναζι, ίδιαίτερα, στή Γερμανία.

### Άντισιωνιστικός άντισημιτισμός

Τέλος, παρουσιάζεται ή πιο έπικινδυνη σύγχρονη μορφή άντιεβραϊκών - αύτή που έμφανιζεται ύπο το κάλυμμα του άντισιωνισμού. Θά μπορούσε, έπισης, νά δύναμασθεί διάντησημιτισμός της άριστεράς. Οι περισσότεροι άπο μάς μεγαλώσαμε μέ την άντιληψη ότι «όχι έχθρος είναι πάντοτε άπο τά δεξιά». Τούτο δέν εύσταθεί πλέον. Άντιμετωπίζουμε σήμερα έναν άριστερό άντιεβραϊσμό δχι μόνο στή Σοβιετική «Ένωση άλλα και στή Δύση». Έδω, θά πρέπει άμεσως νά τονισθεί, ότι τά Δυτικά κομμουνιστικά κόμματα, είτε τά εύρωκομμουνιστικά είτε τά όρθοδοξα και πιστά στή Μόσχα, δέν άκολούθησαν τήν άντισημιτική προπαγάνδα της ΕΣΣΔ. Οι άντιεβραϊκές θέσεις τής άριστεράς στίς Δυτικές χώρες προβάλλονται κυρίως άπο τή Νέα Αριστερά και τίς έξτρεμιστικές και ριζοσπαστικές δύμαδες, πού ξεπήδησαν μέσα άπο τό χώρο της και, συχνά, προκαλούνται με τή βοήθεια ή τήν ύποκίνηση του άραβικού ή τού Τρίτου Κόσμου.

Έχοντας ύπόψη ότι ή κάθε άντισιωνιστική ίδεα ή άποψη δέν είναι πάντοτε και άντισημιτική, θά μπορούσαμε νά πούμε ότι δη σημερινός άντισιωνισμός δέν έκφράζεται μόνον μέσω κάποιας κριτικής έναντιον μιᾶς συγκεκριμένης πολιτικής τής ισραηλινής κυβερνήσεως, άλλα άντιτίθεται πρός δλο τό ίδεολογικό ύπόβαθρο του Ισραήλ, σέ μια προσπάθεια άπονομιμοποιήσεως του Κράτους του Ισραήλ.

Είναι προφανές ότι συνηθισμένες άντισημιτικές προκατάληψεις καλύπτονται συχνά κάτω άπο τό μανδύα του άν-

τισιωνισμού, όπως π.χ. όταν οι άντισιωνιστές μιλάνε περί τής «σιωνιστικής οίκονομικής ίσχυος», τής «παγκόσμιας σιωνιστικής συνωμοσίας». Στό άντισιωνιστικό τους λεξιλόγιο χρησιμοποιούν συχνά έκφρασεις και εικόνες δανεισμένες άπο παλιά διάντησημιτικά στερέοτυπα. (Τό ίδιο, βέβαια, ίσχυε και μέ τους νεο - ναζι, οι όποιοι χρησιμοποιούν και αύτοί τήν άντισιωνιστική δρολογία).

Τέλος, όποιοι κι άν είναι οι στόχοι τών άντισιωνιστών, τά άποτελέσματα είναι άντισημιτικά. Τή στιγμή πού, γενικά, οι άπανταχού «Εβραίοι στέκονται στό πλευρό τού Ισραήλ, δέν μπορεί κανές νά άποκαλεί τούς σιωνιστές «ρατσιστές», χωρίς αύτός δ χαρακτηρισμός νά μή χρωματίζει όλους τους Εβραίους. Οι λέξεις «ρατσιστής», «άποικοικράτης», «εισβολέας», είναι σήμερα τόσο προσβλητικές, όπως παλιότερα ήσαν οι λέξεις «τοκιστής», «δανειοδότης», «παρασιτικός». Ή χρησιμοποίηση τών ύβριστικών αύτών όρων γιά τό σιωνισμό, δημιουργεῖ μία πολιτιστική, πνευματική και κοινωνική δάμδσφαιρα, δησπου πολύ εύκολα μπορεί νά δανπιτυχθεί δ διάντησημιτιμός. Άκομη δέ και άν δέ θίγουν τά δικαιώματα τών Εβραίων, θίγουν όπωσδήποτε τήν άξιοπρέπεια τους. Έκείνοι οι όποιοι χάραξαν τήν Παγκόσμια Διακήρυξη τών Ανθρώπινων Δικαιωμάτων δήλωσαν: «Ο λοιο οι άνθρωποι γεννιούνται ή λεύθεροι και ίσοι σέ άξιοπρέπεια και δικαιώματα». Ή άξιοπρέπεια και τά δικαιώματα είναι τής αύτής σημασίας. Θά μπορούσε δέ νά δύναμασθεί έξισου, «Παγκόσμια Διακήρυξη τής Ανθρώπινης Αξιοπρέπειας». Τά έθνη πού υιοθέτησαν τή Διακήρυξη κατανόησαν, άσφαλως, ότι άν προσβάλλεται ή άνθρωπην άξιοπρέπεια, άκολουθεΐ, άναγκαστικά, δ περιορισμός τών δικαιωμάτων τού άνθρωπου.

'Ο Dr. S. J. Roth είναι διευθυντής τοῦ Institute of Jewish Affairs (I.J.A.) Τό δρθρού άποτελείται άπο άποσπάσματα μελέτης, μεταφρασμένα άπο τό «Research Report». (No 7, Ιούνιος 1981) τοῦ I.J.A.

# ΑΡΘΟΥΡ ΚΑΙΣΤΛΕΡ

«Όταν ο Καϊστλερ καιί μερικοί άλλοι προσπαθούσαν νά πείσουν τούς δημοκράτες ότι στή Γερμανία ύπηρχαν στρατόπεδα συγκεντρώσεων... άντιμετωπίζονταν σάν όργανα τῶν 'Εβραίων...»

Στό περιοδικό «Έποπτεία» (Σεπτέμβριος 1981) δι «Άγοραϊος», στά σχόλιά του, σημειώνει τά παρακάτω γιά τό συγγραφέα 'Α. Καϊστλερ. Χωρίς τά «Χρονικά» νά παίρνουν θέση στίς άποψεις τού σχολίου, άναδημοσιεύουν ένα μέρος του, πού συμφωνεῖ μέ τό πνεύμα τού άρθρου τού S. Roth.

'Ο ARTHUR KOESTLER γεννήθηκε τό 1905 στήν Ούγγαρια. Άπο τά παιδικά του χρόνια ζοῦσε στή Βιέννη, όπου καιί σπούδασε. Έμπνεόμενος άπό τό σιωνισμό τού Βλαντιμίρ Ζαμποτίνσκι, έγκαταστάθηκε τό 1925 στήν Παλαιστίνη. Έργαστηκε ως δημοσιογράφος. Έπεστρεψε στήν Εύρωπη, όπου, τό 1932, έγινε μέλος τού Γερμανικού Κομμουνιστικού Κόμματος. Τήν περίοδο αυτή καλύπτει τό αυτοβιογραφικό έργο του 'Ένα βέλος στόν Ούρανον (έκδ. Χατζηνικολή). 'Ο Καϊστλερ άφηγεται μέ χιούμορ καιί δύνοντα. 'Ο μεσοπόλεμος άνασυγκροτείται μέσα μας: μεγάλες ίδεες, άνθρωποι άφοσιωνοι στά ίδανικα τους, πάθος γιά ζωή, πάθος γιά γνώση. 'Ο συγγραφέας δέν στέκεται μόνο στά προσωπικά του περιστατικά' μέ καρίες πινελιές καιί μέ χαρακτηριστικές πληροφορίες, μᾶς παρουσιάζει τά μεγάλες γεγονότα τής έποχης. Πώς άρχισε δι σιωνισμός καιί ποιές οι τάσεις του, πώς διαβρώθηκαν οι Γερμανοί άπό τό χιτλερισμό, πώς «κατακτήθηκε» ή Παλαιστίνη άπό τούς 'Εβραίους, ποιά ήταν ή δημοσιογραφία τό μεσοπόλεμο — είναι λίγα άπό τά συζητούμενα θέματα.

Τό 1936 δι Καϊστλερ πηγαίνει στήν Ισπανία ως άνταποκρίτης άγγλικης έφημερίδας, όπου καιί μάχεται έναντίον τού φρανκισμού. Συλλαμβάνεται, φυλακίζεται: δέν παίνει ν' άγωνιζεται. Μέ τό έργο του 'Ισπανική Διαθήκη (έκδ. Τάκη Δρακόπουλου — άπλή συνωνυμία μέ τόν έκδοτη τής 'Έποπτείας), μᾶς προσφέρει ένα λαμπρό χρονικό τού ισπανικού έμφυλίου πολέμου.

Τό 1938 άπεχώρησε άπό τό Κομμουνιστικό Κόμμα. 'Η στάση του έναντι τού κομμουνισμού παρουσιάζεται άναγλυφή σέ τρία μυθιστορήματά του. Τό The Gladiators, δχι ίδιαιτέρως άξιόλογο, δίνει τίς ιστορικές προοπτικές τής έπαναστατικής δράσεως. Τό Darkness at noon (έκδ. μτφρ. Τό μηδέν καιί τό δύτειρο, έκδ. Γαλαξίας), ένα λαμπρό έργο, άναλύει τίς δίκες τής Μόσχας καιί ίδιαιτέρα τίς άναμφισβήτητα ψευδεῖς καιί έν τούτοις άμολογίες τῶν θυμάτων τού σταλινισμού. Πολλά χρόνια άργοτερα, στή Νίκητα Χρουστσόφη στό 20ο Συνέδριο έπιβεβαίωσε τόν Καϊστλερ. 'Ο άναγνωστης μας θά πρέπει νά διαβάσει δι πασδόποτε τό βιβλίο αυτό τού 'Αρθουρ Καϊστλερ. Μόλις, όμως, τό τελειώσει, άς διαβάσει τό άρθρο τού Κορνήλιου Καστοριάδη «Οι δίκες τής Μόσχας» πού δημοσιεύαμε στό τεύχος 27 (1978). Σ' ένα άκομη μυθιστόρημα, τό Arrival and departure (νομίζω πώς κυκλοφόρησε καιί έλληνικά) έπιχειρει νά διερευνήσει τίς ψυχολογικές προϋποθέσεις τής έπαναστατικής πράξεως.

'Ένα βιβλίο πού άξιζει νά προσέξουμε πολύ, είναι τό έργο τού Καϊστλερ 'Ο βουλρός τής γης (έκδ. Χατζηνικολή). Πρόκειται γιά βιβλίο πού περιγράφει μερικές άπό τίς πιό τραγικές ώρες τής εύρωπαϊκής ιστορίας: τήν ύποταγή τής Γαλλίας στή ναζισμό. 'Ο συγγραφέας παρουσιάζει, δχι χωρίς σαρκασμό, τά συμπλέγματα τής δημοκρατίας έναντι τού άλοκληρωτισμού.

Βλέπουμε εύφυέστατους σοσιαλδημοκράτες νά πι-

στεύουν δτι δέν κινδυνεύουν, δτι «δέν μπορούν νά συλληφθούν σοβαροί άνθρωποι» έπι τέλους καιί ή Γκεστάπο μιά άστυνομία είναι!» Βλέπεις άπλα μέλη τού Κομμουνιστικού Κόμματος νά μήν καταλαβαίνουν πώς γίνεται καί δ σοσιαλιστής έργατης είναι έχθρος, ένω δ ναζί κεφαλαιοκράτης είναι φίλος. Βλέπεις διανοούμενους νά πιστεύουν δτι οι ναζί θά ικετεύσουν γιά τή συνεργασία τους, πώς «όλα τά καθεστώτα υποχωρούν μπροστά στή μεγαλοφυία». Βλέπεις άστούς νά είναι σίγουροι πώς «έμεις στή Γαλλία δέν θά έχουμε γερμανικό ναζισμό» δ Γάλλος ναζί δέν παύει νά είναι Γάλλος, νά θέλει τό κρασάκι του καιί τά μπαλέτα του, δέν παύει νά είναι κομψός Παριζιάνος». Βλέπεις πολιτικούς νά κρυφοπαραδέχονται δτι «ναί, έχουμε όλοι άνάγκη αύτηρης πειθαρχίας» κι άκόμα, «στό τέλος, οι 'Εβραίοι έχουν πράγματι κάτι διαβολικό». Βλέπεις όλους δσοι έχουν δποιαδήποτε άξια νά πιστεύουν δτι θά γίνει σεβαστή. Βλέπεις τό κύμα τῶν προσφύγων νά μήν ξέρει πού πηγαίνει καιί γιατί. Κι άκόμη, βλέπεις έχθρούς τού άλοκληρωτισμού, άντιχτλερικούς άγωνιστές, νά πιστεύουν δτι ή γαλλική δημοκρατία δέν θά τούς παραδώσει στά 'Ες 'Ες. 'Ολοι πίστευαν στό 'κειδικά έμένα, όμως...».

Φυσικά, τίποτα δέν έγινε «σεβαστό». Φυσικά, όλοι ήδηγήθηκαν στά κρεματόρια, κατάπληκτοι. Έκείνο, όμως, πού πρέπει νά προσέξουμε είναι τό μέγεθος τής αύταπάτης.

Μήπως, όμως, καιί σήμερα δέν έχει δ δυτικός κόσμος τήν ίδια στάση έναντι τού άλοκληρωτισμού; Μήπως δέν άκογυονται καιί πάλι φράσεις όπως: «μά δέν μπορεΐ νάναι έγκληματίες». Φαίνεται — σήμερα! — άπίστευτος καιί προδοτικός δ χαρακτηρισμός τού Χάιντριχ σάν «παλικαριού» ή τού 'Αιχμαν σάν ένος «πάντως ίδεολόγου». Κι ώστοσο, οι περισσότεροι δημοκράτες ένιωθαν έναν (δχι πάντα) κρυφό θαυμασμό γιά τούς ναζί, αύτούς τούς.. «άγωνιστές». Μᾶς είναι δύσκολο νά καταλάβουμε δτι ένα μέλος τῶν 'Ες 'Ες άντιμετωπίζόταν άπό τούς δημοκράτες όπως τώρα άντιμετωπίζεται δη Μπελογιάννης. Μᾶς είναι, άλλωστε, έξ ίσου δύσκολο νά καταλάβουμε δτι δη Μπελογιάννης, σ' ένα κομμουνιστικό καθεστώς, θά ήταν διοικητής κάποιου Γκουλάγκ — καιί σήτις δύνες τῶν δημοκρατών θ' άπαντούσε καιί πάλι μ' ένα χαμόγελο, θά μύριζε καιί πάλι τό κόκκινο γαρύφαλλο, έπαναλαμβάνοντας τό «ώδινεν δρος καιί έτεκε μν».

Καταλαβαίνω δτι αυτό πού έγραψα φαίνεται κακοήθεια σέ άρκετούς άπό σάς. Αίσχος μου νά λέω τέτοια πράγματα γιά άγνούς ίδεολόγους άγωνιστές. Καθόλου περίεργη άντιδραση. 'Όταν ο Καϊστλερ καιί μερικοί άλλοι προσπαθούσαν νά πείσουν τούς δημοκράτες δτι στή Γερμανία ύπηρχαν στρατόπεδα συγκεντρώσεως, δτι ύπηρχαν 'Αουσβιτς καιί Νταχάου, άντιμετωπίζονταν σάν όργανα τῶν 'Εβραίων (οι 'Εβραίοι τότε είχαν τή θέση πού έχει σήμερα ή CIA), είτε σάν ύπερβολικοί προπαγανδιστές τού «φανατικού Τσώρτσιλ». Άρκετοι δημοκράτες βεβαίωναν πώς είχαν πάει στή Γερμανία ταξίδι καιί δέν είχαν δεί τίποτα. Πράγματι δέν είχαν δεῖ. Ούτε καιί σήμερα βλέπουν τίποτα».



## Οι Εβραίοι στον Κόσμο

### Η ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΓΙΑ ΤΑ ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΟΗΕ ΥΙΟΘΕΤΕΙ ΤΟ ΣΧΕΔΙΟ ΔΙΑΚΗΡΥΞΕΩΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΞΑΛΕΙΨΗ ΤΗΣ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗΣ ΜΙΣΑΛΛΟΔΟΞΙΑΣ

Μετά είκοσαετείς έπιπονες προσπάθειες για τήν έπιτευξη συμφωνίας, πουύ έπανειλημένως σκόνταψαν ή παρατάθηκαν από διάφορες πολιτικές σκοπιμότητες και κωλυσιεργίες, έπιτεύχθηκε ή σύνταξη ένός σχεδίου - Διακηρύξεως για τήν έξαλειψη κάθε μορφής μισαλλοδοξίας, πουύ άπορρέει από τήν θρησκεία και τήν πίστη.

Τό σχέδιο τής Διακηρύξεως θά τεθεί ένώπιον τής Γενικής Συνελεύσεως, έχει δέ συμπεριληφθεί στήν ήμερησία διάταξη τών έργασιων τού φθινοπώρου τού 1981. Η υιοθέτηση τού σχεδίου από τήν Έπιτροπή γιά τά Ανθρώπινα Δικαιώματα τής 10ης Μαρτίου και ή μετέπειτα από τό Συμβούλιο τών Οίκονομικών και Κοινωνικών 'Υποθέσεων αποτελεῖ, κατά τήν άποψη τού Παγκοσμίου 'Εβραϊκού Συμβουλίου (Π.Ε.Σ.) ένα ένθαρρυντικό στοιχείο. Τό Π.Ε.Σ., μπορεί νά αισθάνεται ύπερήφανό γιατί διεδραμάτισε σημαντικό ρόλο στή διαμόρφωση τής παραπάνω Διακηρύξεως.

Τό Π.Ε.Σ. ήταν έκεινο πού, από κοινού μέ τό Διεθνέ Συμβούλιο Ισραηλιτών Γυναικών, ύπέβαλε έγγραφη εισήγηση έπι τού θέματος στήν Έπιτροπή γιά τά Ανθρώπινα Δικαιώματα. Ή εισήγηση αυτή άποτέλεσε ένα από τά θέματα μελέτης και έπειργασίας τής ειδικά δρισθείσης δύμαδας έργασίας κατά τά τελευταία έπτα χρόνια. 'Ολες οι διατάξεις τού σχεδίου πουύ υιοθετήθηκαν από τήν δύμαδα έργασίας και έγιναν απόδεκτές από τήν Έπιτροπή τών Ανθρώπινων Δικαιωμάτων, άντικατοπτρίζουν τίς άρχες έκεινες πουύ χάραζε ή έκθεση τού Π.Ε.Σ. Αύτή ή συνεισφορά άναγνωρίζεται στήν άλληλογραφία μέ τό Π.Ε.Σ. τού πρόεδρου τής δύμαδας έργασίας, κ. Abdoulaye Dieye, μέλους τού Ανωτάτου Δικαστηρίου τής Σενεγάλης.

Ίδιαίτερης σημασίας είναι ή άναφορά, κατά τήν τελευταία συνεδρίαση τής Έπιτροπής γιά τά Ανθρώπινα Δικαιώματα, στά διάφορα είδη τών άτομικών έλευθεριών - έλευθερίας τής σκέψης, συνειδήσεως, θρησκείας η πίστεως. Τό Π.Ε.Σ. έργασθηκε δραστήρια γιά νά συμπεριληφθούν στό σχέδιο Διακηρύξεως δύρισμένες βασικές διατάξεις, όπως:

- Τό δικαίωμα πηρήσεως ήμερών δργίας και έορτασμού τών έορτών και τών τελετών, σύμφωνα μέ τίς έντολες τής θρησκείας τού στόμου.
- Τό δικαίωμα άποδοχής χρηματικών έθελοντικών είσφορών και άλλων έπιχορηγήσεων από στόμα και ίδρυματα.
- Τό δικαίωμα διατηρήσεως έπαφών μέ στόμα και κοινότητες έπι θεμάτων θρησκείας η πίστεως, σέ έθνικό η διεθνές έπιπεδο.

Βεβαιως, ιυ σχέδιο Διακηρύξεως, παρόλο θι είναι ένα

θετικό έγγραφο, ύστερει πάνω σέ δρισμένες σημαντικές ίδεες. 'Εν πάση περιπτώσει, τό σχέδιο Διακηρύξεως, έφόσον υιοθετηθεί από τή Γενική Συνέλευση, θά άποβει μεγάλης σημασίας γιά τή διασφάλιση τών θρησκευτικών μειονοτήτων, σέ χώρες θπου τά δικαιώματα και ή ύπόσταση τους διακυβεύονται.

### ΙΣΛΑΜΟ - ΙΟΥΔΑΪΚΟΣ ΔΙΑΛΟΓΟΣ ΣΕ ΚΟΙΝΟ ΣΥΜΠΟΣΙΟ ΕΚΠΡΟΣΩΠΩΝ ΤΟΥ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΥ ΕΒΡΑΪΚΟΥ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ ΚΑΙ ΚΟΡΥΦΑΙΩΝ ΙΣLAMISΤΩΝ

Νέα 'Υόρκη: "Ένα σπουδαίο βήμα γιά τήν προώθηση τών ιουδαϊκών και ίσλαμικών διαθρησκευτικών σχέσεων, έγινε μέ τήν πρόσφατη συνάντηση στή Νέα 'Υόρκη Ιουδίων και Μουσουλμάνων έπιστημόνων, έπειτα από διαβουλεύσεις τών έκπροσώπων τού Παγκοσμίου 'Εβραϊκού Συμβουλίου (Π.Ε.Σ.) στά 'Ηνωμένα 'Έθνη και τών ίσλαμικών όργανισμών στό διεθνή όργανισμό.

Τό συμπόσιο, πού έχει σάν θέμα: «'Ο Νόμος στό ίσλαμ και τόν ίουδαϊσμό», έλαβε χώρα στό Ralph Bunche Institute τών Ηνωμένων Έθνων και έδωσε τή δυνατότητα σέ σαράντα άντιπροσώπους - έκπροσωπούντες ίσοτιμάς τίς δύο θρησκείες - νά κάνουν μία συγκριτική άνασκόπηση τών κοινών άλλα και τών διαφορετικών θέσεών τους.

Η ίσραηλιτική έκπροσώπηση απετελείτο από μέλη τού Ραββινικού Συνεδρίου τής Αμερικής, τού ίουδαϊκού Θεολογικού Σεμιναρίου, τής Παγκόσμιας 'Ενωσης Προοδευτικού ίουδαϊσμού και τού Συμβουλίου Συναγαγών Αμερικής. Οι Μουσουλμάνοι έκπροσώποι ήσαν από τό Παγκόσμιο ίσλαμικό Συνέδριο, τό Συμβούλιο τών Ιμάμηδων, τήν Παγκόσμια Ισλαμική 'Ενωση και τό Συμβούλιο τών Τεμένων. Συμμετείχαν, έπίσης, άκαδημαϊκί από τό Hargvard, City University of New York, Columbia, Yeshivah University και New York University.

Στήν άμιλία του δ Δρ. Arthur Hertzberg, άντιπροδέρος τού Π.Ε.Σ., άναφερόμενος στούς σκοπούς τού Συμποσίου έπι, μεταξύ τών άλλων, θι αποβλέπει «στήν άμοιβαία διασφήνιση τού έαυτού μας· αποτελεῖ μία προσπάθεια, ώστε ή κάθε πλευρά νά άκούσει γιά τήν «έσωτερη μουσική» τής άλλης. Δέν αποβλέπει, βέβαια, στό νά πείσει δέ ένας τόν άλλο, άλλα στήν άλληονέμρωση». Ο Δρ. Israel Singer, διευθυντής τού Βορειοαμερικανικού Γραφείου τού Π.Ε.Σ., άναφέρθηκε στό ύπάρχον «χάσμα δύο και τή θυγγένεια» άνάμεσα στής δύο μονοθεϊστικές θρησκείες, παραπρώντας θι ή ύποκειμενική άντιληψη μπορεί νά τοποθετήσει δύο παρακείμενα σημεία ένός κύκλου, σάν νά βρίσκοντα σέ άποσταση 360° μοιρών.

Ο Δρ. Muhammad Abdul - Rauf, πρόεδρος τού Συμβουλίου Ιμάμηδων Βορείου Αμερικής, έκανε μία γενική παρουσίαση τών σκοπών, τών λειτουργιών και τών πηγών τής κλασικής ίσλαμικής θρησκευτικής νομοθεσίας - Sharia - και έξέφρασε τήν έπιπλα δή ή σύγχρονη έφαρμογή της θά «έδραισμα σε περισσότερο τήν ειρήνη και τή δικαιούνη». Ο ραββίνος Walter Wurzburger, τέως πρόεδρος τού Ραββινικού Συνεδρίου Αμερικής, έκανε μία ιστορική άναδρομή στή φύση τής ίουδαϊκής θρησκευτικής νομοθεσίας - Halacha - και παρατήρησε θι τά προβλήματα πού άντιμετωπίζουν οι ίσλαμιστές δίκαστές, άπεικονίζουν μία άναλογη πρόκληση και στόν ίουδαϊσμό.

Ο Δρ. Gamal Moursi Badr, μέλος τού Ανώτατου Δικαστηρίου τής Αλγερίας από τό 1965 - 70, έξέτασε τό ρόλο τής ίσλαμικής νομοθεσίας στής σύγχρονες ίσλαμικές κοινωνίες. Ο δέ Δρ. Seymour Seigel, καθηγητής τής Φιλοσοφίας στό ίουδαϊκό Θεολογικό Σεμινάριο, μίλησε γιά τό ρόλο τής «Halacha» στή σύγχρονη έποχή.



‘Ο καθηγητής Άρ. Αθανασάκης έπιδεικνύει ένα διάγραμμα του έβραικού χειρόγραφου των ύμνων, πού συνέταξαν κατά τή διάρκεια των αιώνων οι ραββίνοι των Ιωαννίνων.

## Έβραιοελληνικοί ύμνοι των Ιωαννίνων

«ΕΒΡΑΙΟΕΛΛΗΝΙΚΟΙ ΥΜΝΟΙ ΤΩΝ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ» είναι ό τίτλος ένός βιβλίου πού θά κυκλοφορήσει ό δημογειαιακός έκδοτικός οίκος «Pella», της Νέας Ύόρκης. Τό βιβλίο θά περιέχει σέ τρεις γλώσσες – έλληνικά, έβραικά και άγγλικα – 16 ύμνους της Ιστορικής Ισραηλιτικής Κοινότητος Ιωαννίνων. Τά χειρόγραφα των ύμνων, μέθεματα από τή Βίβλο, είναι γραμμένα στή λαϊκή διάλεκτο τής Βορείου Ήπειρου, άλλα μέθεμβραικά στοιχεῖα.

‘Ο Δρ. Benjamin Schwartz, καθηγητής Γλωσσολογίας στό Πανεπιστήμιο Lincdn τής Πενσυλβανίας καί δ. Δρ. Απόστολος Αθανασάκης, καθηγητής Κλασικῶν Επιστημών στό Πανεπιστήμιο τής Καλιφόρνιας Σάντα Μπάρμπαρα – άφιέρωσαν πάνω από είκοσι χρόνια γιά τή μετάφραση των ύμνων αυτών στήν άγγλική καί τήν έκδοσή τους μαζί μέτο πρωτότυπο έβραικό χειρόγραφο καί τήν έλληνική μεταγλώτισή τους. Τήν έκδοση τοῦ βιβλίου, πού φέρει τόν άγγλικό τίτλο: «Greco - Judaic Hymns of Janina», χρηματοδοτούν από κοινού ή Έλληνοισραηλιτική Κοινότητα

Συνοψίζοντας τίς έργασίες τοῦ Συμποσίου δ. Δρ. Vigar Hamdani, έκπρόσωπος τοῦ Παγκοσμίου Ισλαμικού Συνεδρίου στά Ήνωμένα Ηθνη, είπε: «Αίσθάνομαι ίδιαίτερη χαρά πού έκπρόσωποι δύο μονοθεϊστικῶν θρησκειῶν συναντήθηκαν σάν άδέλφια καί συζήτησαν... Έάν οίκοδομή σουμε μιά γέφυρα, πετραδάκι πετραδάκι, ίσως έπιτύχουμε στούς σκοπούς μας».

Τῶν συνεδριάσεων τοῦ Συμποσίου προήρευσε δ. Δρ. Benjamin Rivlin από τό City University of New York, ένων χαιρετισμό πρός τούς συνέδρους άπλυθυνε διάρκειας κ. S. Maxwell Finger, διευθυντής τοῦ Ralph Bunche Institute.

‘Αμερικής καί μία άμερικανοέβραική όργάνωση.

Σύμφωνα μέτούς συγγραφεῖς, (δ. Δρ. Αθανασάκης γεννήθηκε στά Γιάννενα καί μιλάει τή διάλεκτο στήν όποια οι ύμνοι είναι γραμμένοι), οι ύμνοι αύτοί τραγουδιόντουσαν στήν έλληνική γλώσσα, τή γλώσσα στήν όποια οι ραββίνοι τής Κοινότητος έκαναν τά κηρύγματά τους. ‘Οταν, όμως, χρειάσθηκε νά καταγραφούν σέ χαρτί «οι Ισραηλίτες τῶν Ιωαννίνων χρησιμοποίησαν τό έβραικό άλφαρθη, πού θεώρησαν σάν τό καταλληλότερο μέσον γιά τήν καταγραφή τής ιερᾶς αύτῆς λογοτεχνίας». Οι 16 ύμνοι γράφτηκαν από διαφόρους άνθρωπους, σέ διαφορετικές περιόδους. ‘Ενας ύμνος, πού φέρει τή χρονολογία 1758, γράφτηκε κατά τή διάρκεια κάποιας έορταστικής έκδηλωσεως. Ή γλώσσα τῶν ύμνων είναι ή ίδια μέτο πού μιλούν σήμερα στά Γιάννενα «άτομα πού δέν έχουν έπιπρεασθεί από τήν παιδεία, τά ταξίδια, τό ραδιόφωνο καί τήν τηλεόραση».

### ΤΟ ΧΕΡΙ ΕΝΟΣ ΠΑΙΔΙΟΥ

«Είναι ένα φωτειρό σύννεφο στήν άνατολή τοῦ κόσμου  
είναι μιά παλάμη σκιάς στό μέτωπο  
τοῦ άρπαστου  
είναι ένας άντικατροπτρισμός στή μέση  
τής έρήμου  
τό χέρι ένός παιδιού...

Είναι ένα έφτάκλωνο λυχνάρι  
στό σκοτάδι  
είναι ένα σπαθί πού έχει γιά αίχμη  
ένα χαρόγελο  
είναι μιά μαρμαρυγή πάνω στό άσπιλο χιόνι  
τό χέρι ένός παιδιού.

Είναι ένα δάκρυ πού χωρά όλόκληρο  
τόν κόσμο  
είναι ένας ούρανός πού άφυπνίζεται  
άπό τή χαρά του  
είναι ένα πουλί πού λαλεί στήν κορυφή τής ώρας  
τό χέρι ένός παιδιού.  
Είναι ένα μαγικό βιολί πού παίζει  
μέσα στή χλωρασιά τοῦ άνθρωπου...

**Νίκος ΣΠΑΝΙΑΣ**

### ΧΡΟΝΙΚΑ

Γραφεία: Σουμελή 2

Αθήναι (109) - Τηλ. 88.39.952

\* Έκδοτης: τό Κ.Ι.Σ. έκπροσωπούμενον υπό τοῦ Προέδρου του κ. Ιωσήφ Λόβιγγερ, ό όποιος είναι και ίπευθυνος αυμφόνως τῷ νόμῳ (Σουμελή 2 - Αθήναι).

\* Επιμέλεια έκδοσεως: Νίκος Τσαπίδης, μέλος τής Ενόσεως Συντάκτων Περιοδικού Τύπου.

\* Υπεύθυνος φωτοσυνθέσεως: Κατσαούνη ΕΠΕ, Σπ. Δοντά 10, Αθήναι.

\* Η άναδημοσίευσις κειμένων είναι έλευθέρα, μέτην προϋπόθεσι στή θά άναφερεται ή πηγή: Περιοδικό «Χρονικά», Κεντρικού Ισραηλιτικού Συμβουλίου.



עַל חַיִם הָיָה

Δένδρον ζωῆς εἶναι ἡ Τορά...

(Παροιμ. 3:18)